

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь *Magіstr*

на тему: **«Фінансовий стан фермерського господарства Кушпіта Б.О.
Львівського району Львівської області та шляхи його покращення»**

Виконав: студент VI курсу, групи Фін – 61

Спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок
(шифр і назва)

Мул Андрій Олександрович

Керівник: Колодій А.В.
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: Кушпіт Б.О.
(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА **Фінансів, банківської справи та страхування**
Освітній ступінь **Магістр**
Спеціальність **072 „Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”**
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

(підпис)

к.е.н., доцент Грицина О.В.

(звання, ступінь, прізвище та ініціали)

« ____ » _____ **2024 року**

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Мулу Андрію Олександровичу

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи: «Фінансовий стан фермерського господарства Кушпіта Б.О. Львівського району Львівської області та шляхи його покращення».

Керівник роботи Колодій Андрій Володимирович, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУП у редакції від “ 16 ” жовтня 2024 р. № 740 / к-с

2. Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи 05. 12. 2024 р.

3. Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: статистичні дані, аналітичні записки, річні звіти за 2021-2023 рр.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Основні напрями оцінки фінансового стану підприємств

1.2 Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємств

1.3 Методика дослідження фінансового стану підприємств

2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА КУШПІТА Б.О. ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

2.2 Аналіз майнового стану підприємства

2.3 Оцінка ліквідності і платоспроможності підприємства

- 2.4 Аналіз фінансової стійкості підприємства
- 2.5 Ділова активність підприємства
- 2.6 Оцінка показників рентабельності підприємства
- 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ
- 3.1 Забезпечення оптимальної та ефективної структури капіталу підприємства
- 3.2. Напрями покращення фінансового стану підприємств
- Висновки та пропозиції
- Список використаних джерел

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки

6. Дата видачі завдання “ 11 ” березня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі кваліфікаційної роботи. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану об'єкта дослідження.	11.03.2024
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	25.09.2024
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання основної та прогнозу частини роботи, висновків і пропозицій. Редагування та оформлення кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	15.11.2024
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача кваліфікаційної роботи керівнику; виправлення його зауважень; здача кваліфікаційної роботи на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	02.12.2024
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Попередній захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником кваліфікаційної роботи).	06.12.2024

Студент _____

(підпис)

Мул А.О. _____

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

(підпис)

Колодій А.В. _____

(прізвище та ініціали)

Анотація

Розглянуто питання теоретичних засад аналізу фінансового стану підприємств. Розкрито основні підходи до визначення сутності та методів оцінки фінансового стану, а також охарактеризовано інформаційне забезпечення, необхідне для проведення такого аналізу. Докладно описано методологію перевірки фінансового стану.

Аналіз фінансового становища досліджуваного підприємства здійснено за такими ключовими аспектами, як платоспроможність (ліквідність), ділова активність, фінансова стійкість та прибутковість діяльності.

Надано рекомендації щодо підвищення ефективності фінансової діяльності досліджуваного господарства у перспективі. На основі проведених розрахунків та отриманих даних сформульовано висновки та запропоновано конкретні заходи для покращення фінансового стану господарства.

Ключові слова: оцінка фінансового стану, платоспроможність, ліквідність, інформаційна база, фінансова стійкість, рентабельність.

Annotation

The issue of the theoretical foundations of the analysis of the financial state of enterprises is considered. The main approaches to determining the essence and methods of assessing the financial condition are disclosed, as well as the information support necessary for conducting such an analysis is characterized. The methodology of checking the financial status is described in detail.

The analysis of the financial situation of the investigated enterprise was carried out according to such key aspects as solvency (liquidity), business activity, financial stability and profitability of activity.

Recommendations are given to improve the efficiency of the financial activity of the studied farm in the future. Based on the calculations and received data, conclusions were formulated and specific measures were proposed to improve the financial condition of the farm.

Keywords: assessment of financial condition, solvency, liquidity, information base, financial stability, profitability.

УДК 631.16:330.322.1 (477.83)

«Фінансовий стан фермерського господарства Кушпіта Б.О. Львівського району Львівської області та шляхи його покращення». Мул А.О. Кваліфікаційна робота. Кафедра фінансів, банківської справи та страхування. – Дубляни, ЛНУП, 2024, 88 ст. текст. част., 9 табл., 6 рис., 43 літературні джерела.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні аспекти оцінки фінансового стану підприємств та проведено детальну оцінку фінансово-економічної діяльності фермерського господарства Кушпіта Б.О. Львівського району Львівської області.

В ході виконання кваліфікаційної роботи здійснено аналіз фінансового стану підприємства та запропоновано шляхи для її вдосконалення. Комплексна оцінка фінансового стану включала вивчення майнового стану, розрахунок ключових показників фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності та ділової активності підприємства. На основі отриманих даних і проведених розрахунків зроблено відповідні висновки та розроблено рекомендації щодо покращення фінансового становища господарства.

Результати дослідження можуть бути застосовані у діяльності сільськогосподарських підприємств для підвищення ефективності їхньої роботи.

Ключові слова: оцінка фінансового стану, платоспроможність, ліквідність, інформаційна база, фінансова стійкість, рентабельність.

ЗМІСТ

ВСТУП	
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ	9
1.1. Основні напрями оцінки фінансового стану підприємств.....	9
1.2. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємств.....	18
1.2. Методика дослідження фінансового стану підприємств.....	23
2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА КУШПТА Б.О. ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	28
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	28
2.2. Аналіз майнового стану підприємства	33
2.3. Оцінка ліквідності і платоспроможності підприємства.....	41
2.4. Аналіз фінансової стійкості підприємства.....	49
2.5. Ділова активність підприємства.....	54
2.6. Оцінка показників рентабельності підприємства.....	61
3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ..	67
3.1. Забезпечення оптимальної та ефективної структури капіталу підприємства	67
3.2. Напрями покращення фінансового стану підприємств	77
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

В умовах сучасної економічної та політичної ситуації, яка визначає ринкове середовище, надзвичайно важливим стає ефективний моніторинг фінансового стану підприємств. Цей процес потребує особливої уваги з боку керівництва компаній, оскільки фінансова стабільність безпосередньо впливає на їх здатність протистояти жорсткій ринковій конкуренції та забезпечувати успішне функціонування. Міцний фінансовий стан не тільки сприяє залученню як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій, але й виступає основою для зростання національної економіки та підвищення добробуту населення.

Проте економічні кризи здатні викликати фінансову нестабільність і, в деяких випадках, навіть довести підприємства до банкрутства. Такі події негативно впливають не лише на окремі суб'єкти господарювання, але й можуть мати серйозні наслідки для економіки країни загалом. Тому в періоди криз особливо зростає значення детального аналізу та контролю фінансових показників, що потребує концентрації зусиль та застосування сучасних методів фінансового управління.

Оцінювання фінансового стану підприємства та вдосконалення методичних підходів до його проведення є надзвичайно важливими для забезпечення стійкості та подальшого розвитку. Своєчасне виявлення фінансових проблем та ефективне застосування заходів щодо їх усунення здатні значно підвищити ефективність та продуктивність роботи підприємства.

Актуальність теми. Сьогодні підприємства стикаються зі складними умовами конкуренції, зростаючими ризиками та непередбачуваними змінами на ринку, що вимагає від них ефективного управління фінансовими ресурсами. Забезпечення стабільного фінансового стану є не лише запорукою їхньої життєздатності, але й важливим чинником для залучення інвестицій та підтримки економічного зростання країни.

Економічні кризи, військові дії та інші форс-мажорні обставини можуть

негативно впливати на фінансову стабільність компаній, що часто призводить до значних збитків або навіть банкрутства. Тому необхідність у проведенні комплексного аналізу фінансового стану підприємств є вкрай важливою. Це дозволяє не лише вчасно ідентифікувати проблеми, а й розробляти ефективні стратегії для їх вирішення, знижуючи рівень ризиків та покращуючи фінансові показники.

Крім того, підвищення якості фінансового аналізу сприяє оптимізації управлінських рішень, що є запорукою стійкого розвитку підприємств в умовах нестабільності. Вдосконалення методичних підходів до оцінки фінансового стану дозволяє більш точно оцінити перспективи підприємства, підвищити його конкурентоспроможність і забезпечити довгострокову фінансову стабільність.

Таким чином, дослідження питань оцінки фінансового стану підприємств та вдосконалення методичних підходів до його аналізу є надзвичайно актуальним. Воно спрямоване на пошук оптимальних інструментів фінансового менеджменту, які здатні підвищити ефективність управління та зміцнити фінансову стійкість підприємств у сучасних умовах високої невизначеності та ризиків.

Дослідженням цієї проблематики займаються провідні вчені, такі як Бойда С. В., Громова А. Є., Замула І.В., Захарова Н. Ю., Крамаренко К. Є., Коваленко С.В., Колосінська М. І., Лесюк А.С., Пілецька С. Т., Рудик Т. О., Семенко О. О., Тараруєв Ю. О., Яцух О. О. та інші.

Ефективне управління фінансовими ресурсами фермерських господарств є ключовим фактором їх конкурентоспроможності та стійкості. У сучасних умовах сільськогосподарські підприємства потребують розробки та впровадження нових підходів до оцінки та покращення свого фінансового стану. Це актуалізує потребу в наукових дослідженнях, спрямованих на аналіз фінансового стану конкретних фермерських господарств і розробку рекомендацій для їх фінансової стабілізації та розвитку.

Метою даної кваліфікаційної роботи є всебічний аналіз фінансового

стану фермерського господарства Кушпіта Б.О. Львівського району Львівської області та розробка пропозицій щодо його покращення в сучасних економічних умовах.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі *завдання*:

- дослідити теоретичні засади оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств, зокрема фермерських господарств;
- проаналізувати фінансово-економічні показники діяльності фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 роки;
- виявити основні чинники, що впливають на фінансову стабільність господарства, та оцінити їхній вплив на результати діяльності;
- запропонувати заходи щодо забезпечення оптимальної та ефективної структури капіталу підприємства;
- розробити рекомендації щодо шляхів покращення фінансового стану фермерського господарства.

Об'єктом дослідження є фінансовий стан фермерського господарства Кушпіта Б.О., що розташоване у Львівському районі Львівської області.

Предметом дослідження виступають методи, інструменти та підходи до оцінки фінансового стану фермерських господарств, а також шляхи його покращення в умовах економічної нестабільності.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувались методи економічного, порівняльного, коефіцієнтного, фінансового аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці практичних рекомендацій для фермерського господарства Кушпіта Б.О. щодо покращення фінансового стану в умовах економічної нестабільності. У ході дослідження було запропоновано шляхи вдосконалення фінансового стану підприємств з урахуванням особливостей аграрного сектора.

Інформаційну базу дослідження склали фінансова звітність фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 роки, статистичні дані з відкритих джерел, наукові статті, монографії, законодавчі акти України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Основні напрями оцінки фінансового стану підприємств

В умовах сьогодення підприємства зіштовхуються зі значними викликами та проблемами, що потребують застосування сучасних інноваційних підходів для забезпечення сталого розвитку. Одним із ключових аспектів управління є оцінка фінансового стану компанії, яка відіграє важливу роль у прийнятті стратегічних рішень. Стабільні у фінансовому плані підприємства мають більший потенціал для інвестування в новітні проекти та технології, що сприяє їхньому розвитку та зміцненню конкурентних позицій на ринку. Навпаки, компанії зі слабким фінансовим становищем мають справу з підвищеними ризиками та потребують впровадження нових підходів для забезпечення свого виживання і стабільності на ринку.

Це підкреслює необхідність розробки стратегій, що ґрунтуються на глибокому аналізі фінансових показників, щоб визначити потенційні загрози та можливості для зростання.

У сучасних економічних реаліях особливої важливості набуває питання оптимізації фінансового стану підприємств для забезпечення їхньої довгострокової життєздатності. Для досягнення цього необхідно не лише здійснювати регулярний фінансовий аналіз, а й використовувати інноваційні підходи до управління ресурсами, що дасть змогу оперативно реагувати на зміну зовнішніх умов. Зокрема, це включає розробку нових моделей фінансової стратегії, що спрямовані на підвищення ліквідності, зниження витрат та покращення рентабельності.

Крім того, важливим аспектом є стратегічне планування, що включає оцінку фінансових ризиків і можливостей для диверсифікації джерел фінансування. Розширення джерел фінансових ресурсів може надати

підприємству необхідну фінансову гнучкість. Це особливо актуально для підприємств, що працюють в умовах економічної невизначеності, оскільки дозволяє їм зменшити залежність від банківського кредитування.

Оцінка фінансового стану підприємства також потребує інтеграції індикаторів сталого розвитку, таких як екологічна та соціальна відповідальність. Інвестори дедалі більше звертають увагу на дотримання принципів ESG (екологічних, соціальних та управлінських факторів), що впливає на фінансову привабливість компаній. У зв'язку з цим підприємствам слід враховувати ці чинники при розробці фінансової стратегії, щоб відповідати очікуванням сучасного інвестора та підвищувати свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Таким чином, ключовим завданням для підприємств є розробка комплексних підходів до управління фінансовим станом, що включають як традиційні методи аналізу, так і сучасні інструменти стратегічного управління та інноваційні технології. Це дозволить забезпечити стабільний розвиток бізнесу та зміцнити його позиції в умовах глобальних економічних викликів.

Фінансовий стан підприємства є одним із ключових показників його діяльності та стабільності. Оцінка фінансового стану дає змогу керівництву, інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам отримати комплексне уявлення про поточне положення компанії, а також визначити її перспективи розвитку в коротко- та довгостроковій перспективі. Саме тому оцінка фінансового стану підприємства є невід'ємною частиною фінансового аналізу, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Сутність оцінки фінансового стану полягає у визначенні здатності підприємства підтримувати свою господарську діяльність на належному рівні, ефективно використовувати наявні ресурси, а також забезпечувати виконання фінансових зобов'язань перед партнерами та державними органами. Важливою особливістю оцінки є її комплексний характер, адже фінансовий стан визначається не лише на основі поточних фінансових показників, а й з урахуванням зовнішніх економічних і політичних чинників, які можуть

вплинути на діяльність компанії.

Аналіз наукових джерел щодо визначення поняття «фінансовий стан підприємства» свідчить, що це поняття включає комплексну характеристику фінансового становища компанії, охоплюючи аспекти фінансової стійкості, ліквідності та рентабельності. Його, тобто фінансовий стан підприємства, можна розглядати через призму фінансового аналізу, що дозволяє оцінити ефективність фінансового управління, рівень фінансової стійкості та можливості для подальшого розвитку підприємства.

На думку науковців М. Білик, О. Павловської, Н. Притуляк фінансовий стан підприємства можна означити як найбільш вагому характеристику економічної активності підприємства, оскільки вона визначає рівень його конкурентоспроможності, потенціал для ефективного ділового партнерства, а також ступінь захищеності економічних інтересів як самого підприємства, так і його контрагентів у фінансових і інших взаємовідносинах [4].

Вчені А. Громова, К. Крамаренко, О. Рудик зазначають, що фінансовий стан – це стан господарюючого суб'єкта, що відображає наявність фінансових ресурсів та забезпеченість коштами, які необхідні для здійснення операційної діяльності, підтримання належних умов праці, а також для проведення фінансових розрахунків із партнерами та іншими контрагентами [10].

Автори О. Ареф'єва, В. Титикало, С. Ареф'єв стверджують, що фінансова спроможність підприємства та здатність до самофінансування впливають на загальну оцінку його вартості, що є важливим фактором для забезпечення сталого розвитку в умовах сучасного ринку [1].

Л. Чупіс звертає увагу на різницю між поняттями «фінансовий стан» та «фінансове становище», підкреслюючи, що «фінансове становище» стосується рівня забезпеченості підприємства власними та залученими ресурсами, а також їх здатності та ефективності використання в обороті за поточних економічних умов. На думку науковця фінансове становище відображає стан фінансових показників на певну дату, тоді як «фінансовий стан» є ширшою характеристикою діяльності підприємства протягом певного

періоду, враховуючи умови економічного середовища [40].

Дещо інше бачення даної дефініції є у О. Титаренка, який зазначає, що фінансовий стан підприємства – це інтегральна характеристика діяльності підприємства, що виступає об'єктом фінансового менеджменту та результатом його фінансово-економічної активності. Вона відображає забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, необхідними для його стабільного функціонування, раціональність їх розподілу та ефективність використання. Оцінюється за допомогою сукупності показників, які відображають поточні результати діяльності підприємства і визначають його майбутні перспективи розвитку [36].

Згідно з визначенням, яке наводить І. Замула, фінансовий стан підприємства є багатовимірною інтегральною характеристикою, що комплексно оцінює якість діяльності організації через систему відповідних показників. Це поняття відображає наявність фінансових ресурсів, необхідних для ефективного функціонування підприємства, а також здатність раціонально організувати свою діяльність з метою забезпечення своєчасного виконання зобов'язань перед кредиторами. Таким чином, фінансовий стан визначає рівень платоспроможності підприємства і ступінь його фінансової стійкості на ринку [14].

За визначенням авторів фінансового словника – А. Загороднього, Г. Вознюка та С. Смовженка, фінансовий стан підприємства відображає його забезпеченість фінансовими ресурсами та грошовими коштами, які необхідні для проведення операційної діяльності, забезпечення належних умов праці, а також для здійснення фінансових розрахунків з іншими суб'єктами господарювання. Це тлумачення акцентує увагу на доступних фінансових ресурсах та операціях з коштами, що забезпечують нормальне функціонування підприємства. Проте воно обмежується лише поточним фінансовим забезпеченням і рухом коштів, не враховуючи інших важливих аспектів, таких як довгострокова фінансова стійкість чи інвестиційний потенціал суб'єкта господарювання [13].

Результати аналізу наукових джерел показують, що визначення фінансового стану підприємства охоплює різні підходи, кожен з яких розкриває окремі аспекти його діяльності та впливу на конкурентоспроможність. Ці підходи допомагають зрозуміти важливість фінансової стійкості як одного з ключових факторів, що забезпечують успішне функціонування підприємства на ринку. Розглянемо різні підходи до трактування поняття фінансового стану підприємства.

Перший підхід фокусується на балансуванні елементів активів і джерел фінансування, підкреслюючи важливість оптимізації їхнього співвідношення. У цьому контексті фінансовий стан визначається рівнем ефективності використання ресурсів, що сприяє зниженню ризиків та забезпеченню стабільного розвитку підприємства. Він розглядає здатність підприємства збалансувати активи і зобов'язання, що позитивно впливає на його фінансову стійкість.

Другий підхід описує фінансовий стан як динамічний процес управління капіталом, що включає його безперервний кругообіг і можливість самофінансування. Тут наголошується на здатності підприємства розширювати свою діяльність за рахунок ефективного використання власних коштів. Це підвищує рівень автономії підприємства та його потенціал до саморозвитку.

Третій підхід акцентує увагу на фінансовій конкурентоспроможності. Фінансовий стан підприємства визначається його здатністю залучати фінансові ресурси на вигідних умовах, своєчасно виконувати фінансові зобов'язання та ефективно конкурувати на ринку. Це підходить для оцінки фінансової стійкості підприємства з погляду його позицій серед конкурентів.

Четвертий підхід зосереджений на можливостях підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання, тобто його ліквідності та платоспроможності. Підприємство з достатнім рівнем фінансових ресурсів може своєчасно розраховуватися за борги, що є основою для підтримки довіри партнерів та кредиторів. Цей підхід дозволяє оцінити здатність компанії

підтримувати стабільну діяльність і фінансову гнучкість.

П'ятий підхід трактує фінансовий стан як комплексну сукупність показників, що характеризують процес формування та використання фінансових ресурсів. Це підходить для детального аналізу рентабельності, ліквідності та ділової активності підприємства. Використання системи фінансових коефіцієнтів допомагає виявити ефективність управління ресурсами та потенційні ризики.

Шостий підхід розглядає фінансовий стан як інтегральну характеристику фінансових взаємовідносин підприємства, де враховуються всі аспекти його фінансово-господарської діяльності. Він вважає фінансовий стан результатом взаємодії різних елементів, включаючи внутрішні і зовнішні фактори, що впливають на фінансову стабільність і конкурентоспроможність підприємства.

Таким чином, різні підходи до трактування фінансового стану підприємства демонструють багатогранність цього поняття та необхідність його комплексного аналізу. Це дозволяє не тільки оцінити поточний стан підприємства, але й розробити стратегії для підвищення його фінансової стійкості та конкурентних переваг на ринку.

На основі проведеного аналізу наукових джерел, було сформульовано авторське визначення поняття «фінансовий стан підприємства», яке враховує сучасні підходи до його трактування. Визначення фінансового стану, що пропонують провідні вчені-економісти, акцентує увагу на широкому спектрі показників, таких як ліквідність, платоспроможність, рентабельність та фінансова стійкість. Виходячи з цього, було створено комплексне визначення, яке відображає багатовимірну сутність цього поняття в контексті сучасного бізнес-середовища.

Отже, на нашу думку, «фінансовий стан підприємства визначається як комплексний показник, що інтегрує здатність підприємства ефективно розпоряджатися фінансовими ресурсами, забезпечувати оптимальне використання активів і капіталу, стабільність грошових потоків та своєчасне

виконання фінансових зобов'язань перед контрагентами, водночас підтримуючи фінансову стійкість і конкурентоспроможність у динамічному ринковому середовищі».

Запропоноване визначення враховує комплексність фінансових відносин підприємства, що робить його адаптованим до сучасних вимог фінансового менеджменту та управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності та конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі.

У практиці аналізу фінансового стану підприємства та при визначенні його сутності важливою складовою є класифікація його типів та видів. Загальний підхід науковців передбачає виділення двох основних категорій фінансового стану: задовільний та незадовільний (рис. 1.1). Ці категорії відрізняються за низкою ознак, які допомагають оцінити, наскільки ефективно підприємство здатне використовувати свої фінансові ресурси.

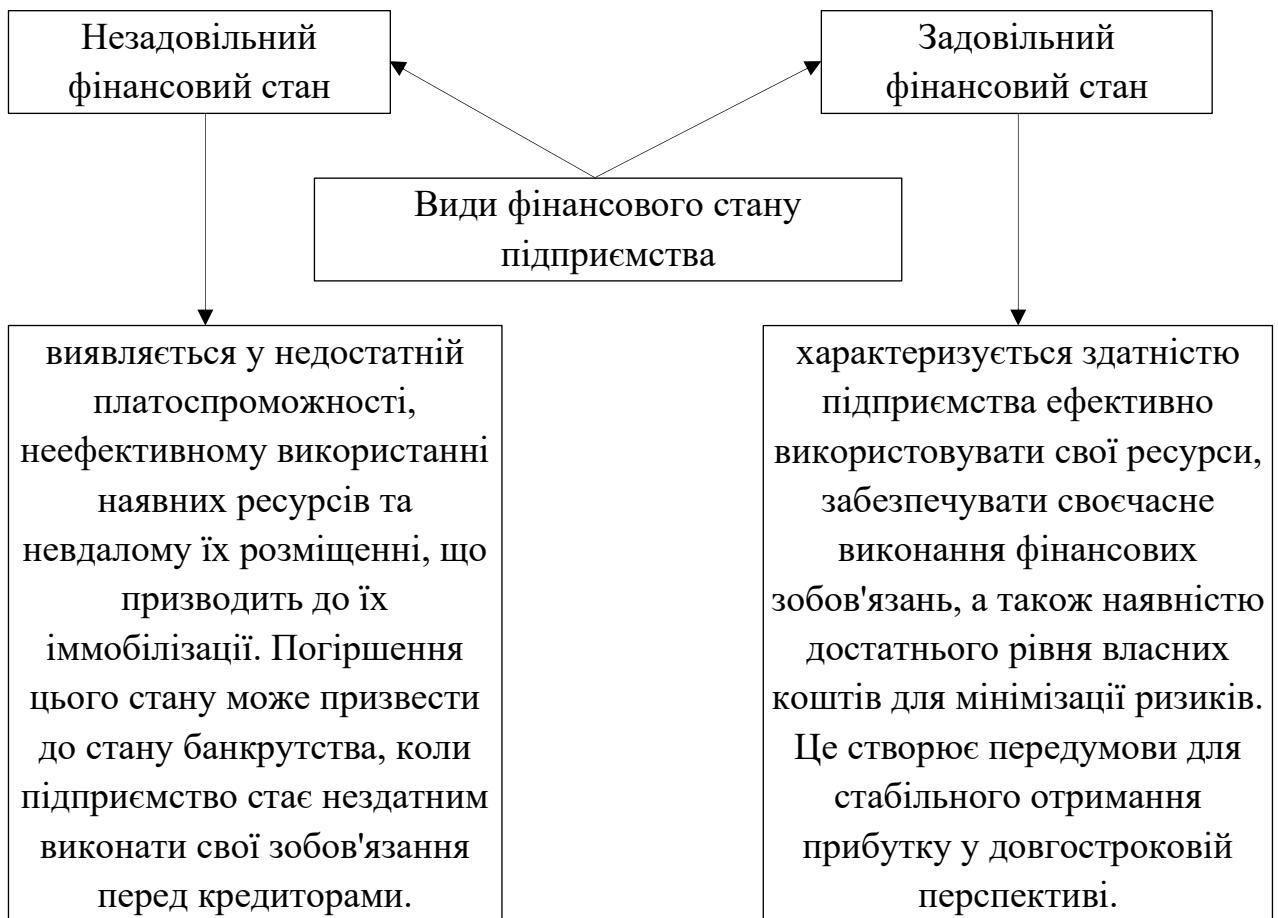

Рисунок 1.1 – Види фінансового стану підприємства

Джерело: створено автором на основі джерела [36]

Важливим аспектом є також фінансова гнучкість, що дозволяє компанії адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, використовуючи можливості для зростання та інноваційного розвитку.

Таким чином, фінансовий стан підприємства не лише відображає поточну фінансову ситуацію, але й є показником його потенціалу до саморозвитку та довгострокової фінансової стабільності. Він інтегрує результати фінансово-господарської діяльності та формує базу для стратегічного управління, забезпечуючи підтримку економічної безпеки підприємства і закладаючи основи для його сталого розвитку в умовах динамічних змін ринкового середовища.

Отже, узагальнюючи різноманітні підходи та думки науковців у сфері економіки, можна виділити ключові характеристики поняття «фінансовий стан підприємства» (рис. 1.2). Цей підхід дозволяє розкрити сутність фінансового стану як багатогранного показника, що відображає як наявні фінансові ресурси, так і ефективність їх використання для досягнення стабільності та розвитку підприємства в сучасних ринкових умовах.

Рисунок 1.2 – Основні аспекти категорії «фінансовий стан підприємства»
(систематизовано автором)

У наукових джерелах часто наводиться позиція, згідно з якою більшість дослідників розрізняють чотири основні типи фінансового стану підприємства. Цей поділ базується на багаторівневій моделі покриття запасів та витрат, що означає, що типи фінансового стану визначаються показниками фінансової стійкості (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Види фінансового стану підприємства за типами фінансової стійкості

Джерело: створено автором на основі джерела [36]

Дана класифікація базується на аналізі балансу між джерелами фінансування та рівнем покриття ними потреб підприємства. Зокрема, розглядається співвідношення власного капіталу, довгострокових і короткострокових зобов'язань, а також їх достатність для фінансування запасів, витрат і інших активів. Оцінка цих показників дає змогу визначити фінансову стійкість підприємства та його здатність своєчасно виконувати зобов'язання перед кредиторами і інвесторами.

Такий підхід дозволяє систематизувати фінансовий стан підприємства, враховуючи рівень забезпеченості власними та позиковими коштами, а також

здатність ефективно використовувати фінансові ресурси для підтримання стабільності та подальшого розвитку підприємства. Ці типи відображають різні рівні платоспроможності та фінансової автономії, допомагаючи оцінити ризики, пов'язані з фінансовою діяльністю та стійкістю суб'єкта господарювання у мінливих ринкових умовах.

Таким чином, підприємство можна вважати фінансово стійким, якщо воно здатне за рахунок власних ресурсів повністю покривати свої запаси та витрати, не допускаючи при цьому зайвого накопичення кредиторської заборгованості, та своєчасно виконувати всі свої фінансові зобов'язання перед партнерами.

1.2 Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємств

У сучасних умовах нестабільної економіки питання забезпечення фінансової стійкості підприємств стає надзвичайно актуальним. Важливою складовою цього процесу є проведення комплексної оцінки фінансового стану, яка дозволяє виявити слабкі місця та потенційні можливості для розвитку. Такий аналіз допомагає не лише зрозуміти поточне становище, а й приймати обґрунтовані управлінські рішення для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Основним джерелом даних для цього виступають внутрішні документи підприємства та існуюча система бухгалтерського обліку, які забезпечують необхідні інформаційні потоки, що дозволяють сформулювати результати оцінювання. Бухгалтерська інформація надає узагальнені дані про активи та зобов'язання, оскільки базується на документальному обліку, що відображає всі господарські операції у грошовому еквіваленті.

Також, важливим аспектом є те, що система бухгалтерського обліку не лише відображає поточний стан підприємства, але й дозволяє відстежувати динаміку його фінансового розвитку. Це особливо цінно для проведення

аналізу трендів та визначення потенційних ризиків і можливостей. Внутрішні звіти та аналітичні розрахунки, що формуються на основі бухгалтерських даних, слугують основою для прийняття стратегічних рішень, спрямованих на стабілізацію та зростання фінансової стійкості.

Нерідко фінансову звітність розглядають як єдине джерело для проведення комплексної оцінки фінансового стану. Безперечно, таке оцінювання можуть здійснювати всі зацікавлені сторони, які співпрацюють з підприємством. Воно дійсно здатне продемонструвати основні напрямки змін у фінансовому стані організації. Однак така оцінка не дає можливості розкрити глибинні причини цих змін. Тому, для більш детального аналізу причин, що впливають на фінансовий стан, і виявлення шляхів його покращення, необхідне проведення поглибленого аналізу та оцінювання.

Загальний обсяг інформації, що включає як внутрішні, так і зовнішні дані, є основним джерелом інформаційного забезпечення, яке сприяє аналізу результатів діяльності та прогнозуванню подальших перспектив розвитку суб'єкта господарювання. Важливими факторами є здатність формувати та забезпечувати якісні характеристики інформаційної бази для дослідження. Це пояснюється тим, що доступ до релевантних джерел інформації дозволяє отримати повні та достовірні дані, визначити найбільш ефективні методи аналізу та в підсумку зробити обґрунтовані висновки, що будуть мати аналітичний і діагностичний характер.

Інформаційна база даних для виконання всебічної оцінки фінансового стану включає дві підсистеми інформаційного забезпечення: внутрішню та зовнішню.

До джерел інформації для внутрішнього використання належить фінансова звітність організації, що включає наступні форми: ф. №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», ф. №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», ф. №3 «Звіт про рух грошових коштів», ф. №4 «Звіт про власний капітал», ф. №5 «Примітки до фінансової звітності».

Баланс (Звіт про фінансовий стан) (ф. №1) надає детальну інформацію

про активи, зобов'язання та власний капітал підприємства на певну дату. Цей документ є ключовим для розуміння поточного фінансового стану організації, оскільки відображає співвідношення між власними і залученими ресурсами. Баланс дозволяє оцінити ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства, що є основою для прийняття управлінських рішень.

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (ф. №2) містить інформацію про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства за певний період. Ця форма дозволяє аналізувати ефективність операційної діяльності та оцінювати рентабельність. Завдяки звіту про фінансові результати можна виявити джерела прибутків і збитків, а також зрозуміти динаміку фінансових показників у часі.

Звіт про рух грошових коштів (ф. №3) відображає грошові потоки підприємства, розподілені за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. Цей звіт дає змогу оцінити, наскільки ефективно компанія генерує і використовує грошові кошти. Він є незамінним для аналізу ліквідності, а також для розуміння здатності підприємства фінансувати свою діяльність та забезпечувати своєчасне виконання фінансових зобов'язань.

Звіт про власний капітал (ф. №4) розкриває зміни у структурі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду. У цьому документі відображаються дані про емісію акцій, виплату дивідендів, реінвестований прибуток, а також інші зміни, що впливають на власний капітал. Звіт допомагає оцінити політику компанії щодо управління власними ресурсами та інформує про стратегії фінансування.

Примітки до фінансової звітності (ф. №5) є доповненням до основних форм фінансової звітності і надають детальне пояснення до фінансових показників. Вони містять роз'яснення щодо методів обліку, використаних оцінок і припущень, а також додаткову інформацію про активи, зобов'язання, ризики і непередбачені обставини. Примітки забезпечують користувачів звітності більш повним розумінням фінансового стану та результатів діяльності підприємства.

Призначення складових частин фінансової звітності відображено на рисунку 1.4.

Рисунок 1.4 – Призначення компонентів фінансової звітності (систематизовано автором)

Слід підкреслити, що примітки до фінансових звітів відіграють ключову роль у процесі аналізу фінансових документів, оскільки вони містять важливу інформацію про фінансовий стан, рух грошових коштів і підсумки діяльності підприємства. У цих примітках розкриваються інформативні показники та пояснення, що дозволяють краще зрозуміти окремі статті звітності. Наприклад, примітки деталізують дані щодо інвестицій, обсягів бартерних

операцій, втрат від псування продукції, а також надають інформацію про структуру доходів і витрат, зміни у необоротних активах, курсові різниці, дебіторську заборгованість та інформацію про дебіторів. Отже, примітки є не лише додатком до основної звітності, але й надають повний і точний опис фінансового стану підприємства у вигляді текстових пояснень, графічних і табличних матеріалів, що дозволяє сформувавши більш комплексне уявлення про реальну ситуацію в компанії.

Інформаційне забезпечення для аналізу активів підприємства включає процеси збору, обробки, аналізу та використання різноманітних даних про майно компанії з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Для проведення ефективного аналізу активів важливо мати доступ до широкого спектру інформаційних джерел, важливе місце серед яких належить зовнішнім джерелам.

Зовнішні джерела інформації можуть включати відомості про ринкові умови, стан конкуренції, галузеві тенденції, правове регулювання та інші чинники, що можуть впливати на управління та використання активів підприємства. Такі дані дозволяють здійснювати аналіз зовнішнього середовища та прогнозувати можливі зміни на ринку, що сприяє стратегічному плануванню діяльності компанії.

Таким чином, інформаційне забезпечення процесу аналізу активів підприємства є невід'ємною складовою управління майном та фінансового планування. Для успішного управління необхідно мати доступ до достовірної, своєчасної та неупередженої інформації про активи, що дозволяє ухвалювати обґрунтовані рішення щодо їх ефективного використання та оптимізації. Водночас слід враховувати, що точність і об'єктивність таких даних можуть залежати від особливостей оцінки майна та інших впливових факторів. Тому важливо залучати різні джерела інформації та проводити їх всебічний аналіз для отримання найбільш повної та точної картини щодо стану активів підприємства.

1.3 Методика дослідження фінансового стану підприємств

Фінансовий стан підприємства відіграє ключову роль у його економічному розвитку і значною мірою залежить від виробничих процесів. Ефективне виконання виробничих планів є запорукою стабільного фінансового стану підприємства. Наявність задовільного фінансового стану дозволяє підприємству своєчасно фінансувати заплановані заходи, виплачувати заробітну плату та проводити своєчасні розрахунки з контрагентами.

Основним завданням в організації оперативної діяльності підприємства є правильне планування та забезпечення стабільних надходжень доходів. Чітко організований процес управління доходами та прибутком допомагає виявляти резерви для збільшення обсягів виробництва, зниження собівартості продукції, покращення її якості, а також мінімізації невиробничих витрат, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню ефективності виробничої діяльності суб'єкта господарювання [3].

Актуальною і невідкладною стала потреба вивести аграрний сектор на рівень ефективного господарювання. Виявити шляхи підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств за рахунок оптимальної фінансової політики та оцінити їх фінансовий стан допомагає проведення фінансового аналізу, який включає:

- оцінку фінансового стану підприємства;
- аналіз змін у фінансовому стані в динаміці та порівняльному аспекті;
- виявлення ключових факторів, що впливають на зміни у фінансовому стані;
- прогнозування основних тенденцій розвитку фінансового стану.

Фінансовий стан підприємства визначається його забезпеченістю власними та позиковими ресурсами, а також здатністю та ефективністю їх використання у своєму обороті в умовах наявної економічної ситуації.

Фінансовий стан підприємства є однією з ключових характеристик його діяльності, тому його слід регулярно оцінювати, використовуючи різноманітні

методи, прийоми та методики фінансового аналізу. Для отримання максимально повної та релевантної аналітичної інформації під час проведення фінансового аналізу, важливо враховувати галузеві особливості, властиві конкретному підприємству, навіть при застосуванні стандартної методики. Галузева приналежність визначається основним видом економічної діяльності підприємства, яка створює найбільшу частку доданої вартості.

На виробничих підприємствах типовою є значна вартість основних засобів, запасів сировини, матеріалів та незавершеного виробництва. Особливу увагу слід приділити аналізу маневреності капіталу, рівню забезпечення власними оборотними коштами, а також змінам у вартості активів підприємства.

Підприємства, що працюють у сфері сільського господарства, мають чимало специфічних особливостей, серед яких ключову роль відіграє використання земельних ресурсів. Також у структурі їхніх активів можуть бути присутні біологічні активи. Важливим є аналіз динаміки зміни вартості цих біологічних активів протягом аналізованого періоду.

Досягнення завдань оцінки фінансового стану можливе завдяки використанню різних методів та прийомів. Серед основних методів можна виділити:

- горизонтальний аналіз – передбачає визначення абсолютних і відносних змін у значеннях різних статей балансу за аналізований період.

- вертикальний аналіз – полягає у розрахунку частки окремих статей у загальному обсязі валюти балансу, тобто вивченні структури активів і пасивів на певну дату.

- трендовий аналіз – базується на порівнянні кожного показника звітності з даними за попередні періоди для виявлення тренду, тобто основної тенденції зміни показника; використовується також для прогнозування.

- аналіз коефіцієнтів – включає обчислення співвідношень між окремими статтями різних форм звітності за окремими показниками з метою визначення їх взаємозв'язку.

- порівняльний аналіз – охоплює як внутрішньогосподарське оцінювання окремих показників підприємства та його структурних підрозділів, так і міжгосподарське порівняння результатів підприємства з даними конкурентів та середньогалузевими показниками [23].

На підприємствах агропромислового комплексу іноді проводять експрес-оцінку фінансового стану, яка дозволяє науково обґрунтувати та спрощено оцінити фінансовий добробут і динаміку розвитку підприємства. Така оцінка здійснюється в три етапи: підготовчий, попередній огляд фінансової звітності та економічне читання і аналіз звітних даних.

Під час першого етапу визначають доцільність проведення аналізу фінансової звітності та її готовність до аналізу. На цьому етапі проводять візуальну перевірку та елементарну рахункову перевірку звітних форм за формальними і змістовими критеріями, перевіряють наявність усіх необхідних документів і додатків, реквізитів і підписів, оцінюють правильність і якість заповнення звітів, баланс і проміжні підсумки.

На другому етапі проводять ознайомлення з пояснювальною запискою до балансу, щоб оцінити умови діяльності за звітний період, визначити динамічні тенденції основних показників роботи, а також виявити якісні зміни в майновому і фінансовому стані підприємства.

Третій етап є основним у процесі експрес-аналізу. Його мета – узагальнено оцінити результати господарської діяльності та фінансового стану підприємства. Аналіз здійснюється з різним ступенем деталізації залежно від потреб різних користувачів.

Експрес-оцінка може завершуватися висновком щодо необхідності чи доцільності проведення більш поглибленого та детального аналізу.

В умовах нестабільного економічного середовища сільськогосподарські підприємства стикаються з численними викликами, що потребують своєчасного та якісного управління фінансами. Дослідження фінансового стану є ключовим інструментом для оцінки стабільності, платоспроможності та ефективності використання ресурсів підприємства. Методика аналізу

фінансового стану дозволяє виявити сильні та слабкі сторони господарської діяльності, оцінити динаміку фінансових показників і розробити рекомендації для забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Методика дослідження фінансового стану сільськогосподарського підприємства може включати кілька послідовних етапів.

На початковому етапі визначають необхідність аналізу фінансової звітності підприємства та готують її для подальшого дослідження. Перевіряють наявність усіх необхідних документів, реквізитів, додатків та підписів, щоб гарантувати коректність і якість звітності. На цьому етапі також здійснюють візуальну та найпростішу рахункову перевірку формальних і змістовних показників звітів, включаючи підсумки балансу.

Далі, відбувається збір та аналіз вихідної інформації. Відповідно, збирають основні фінансові звіти підприємства (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів тощо) за кілька звітних періодів, що дозволяє виявити динаміку фінансових показників. До аналізу залучають також додаткову інформацію, таку як пояснювальні записки, які відображають обставини роботи підприємства в аналізованому періоді.

Пізніше здійснюється оцінка ліквідності та платоспроможності. Оцінка ліквідності проводиться за допомогою розрахунку коефіцієнтів ліквідності (поточної, швидкої, абсолютної) з метою визначення спроможності підприємства вчасно покривати короткострокові зобов'язання. Платоспроможність оцінюється на основі співвідношення власного капіталу до загальної суми зобов'язань підприємства.

Наступним етапом є аналіз фінансової стійкості. На цьому етапі проводиться розрахунок таких показників, як коефіцієнт автономії, фінансової залежності та маневреності власного капіталу. Це дозволяє оцінити залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і стійкість його фінансового становища в довгостроковій перспективі.

Крім того, здійснюється оцінка ефективності використання активів. Для визначення ефективності використання ресурсів підприємства розраховують

показники обіговості активів, основних засобів, обігових коштів та дебіторської заборгованості. Це дозволяє зрозуміти, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для отримання доходів.

Наступний крок – оцінка рентабельності. На цьому етапі розраховують рентабельність продажів, активів та власного капіталу. Аналіз цих показників дозволяє зрозуміти, наскільки прибутково підприємство веде свою діяльність та наскільки доцільно воно використовує наявні ресурси для генерування прибутку.

На завершення здійснюють узагальнення всіх отриманих показників, порівнюють їх із нормативними значеннями та аналізують у динаміці. На основі отриманих результатів формулюються висновки щодо фінансового стану підприємства, його стабільності, ефективності та прибутковості. При необхідності надаються рекомендації для покращення фінансового становища або пропонується проведення глибшого, детального аналізу.

В залежності від результатів проведеної оцінки фінансового стану, розробляються рекомендації щодо його покращення, можливого підвищення рентабельності та зменшення фінансових ризиків.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА КУШПІТА Б.О. ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Фермерське господарство Кушпіта Бориса Олексійовича (далі – фермерське господарство Кушпіта Б.О.) входить до складу аграрного об'єднання ГК «Кушпіт-Агро», будучи його невід'ємною частиною. Основною спеціалізацією фермерського господарства Кушпіта Б.О. є вирощування зернових, олійних та технічних культур. Група компаній «Кушпіт-Агро» базується на принципах сімейного підприємництва та успішно працює на ринку вже понад три десятиліття.

Господарство розташоване в селі Звертів Львівської області, володіє земельним фондом понад 5000 гектарів, частина якого є власністю, а решта обробляється на правах оренди. Основна діяльність підприємства зосереджена на вирощуванні таких культур, як соняшник, соя, пшениця та гречка. Господарство має в розпорядженні значний парк сільськогосподарської техніки. У березні 2020 року на території підприємства був встановлений зерноочисний комплекс з елеваторною ємністю на 40 тисяч тонн. Також було створено лабораторію для контролю якості виробленої продукції.

З 2017 року фермерське господарство Кушпіта Б.О. розпочало експорт вирощеної продукції до європейських країн, включаючи Німеччину, Польщу, Бельгію та Угорщину. Крім того, господарство отримало ліцензію на здійснення міжнародних перевезень сільськогосподарських товарів. Завдяки наявності великого автопарку, підприємство може не лише транспортувати власну продукцію, але й займатися логістичними послугами як окремим напрямком бізнесу, забезпечуючи доставку агропродукції для інших клієнтів.

З початку 2022 року фермерське господарство Кушпіта Б.О. активно

нарощує експортні можливості для реалізації своєї сільськогосподарської продукції, незважаючи на складнощі, спричинені воєнними діями. У зв'язку з блокадою українських морських портів та ризиком втрати вантажів і кораблів через обстріли, компанія перейшла на використання великовантажних автомобілів як основного способу транспортування продукції за кордон. Наразі ФГ Кушпіта Б.О. експортує свою продукцію за умовами DAP, EXW і CIF, використовуючи власні зерновози, а також залізничний транспорт, що дозволяє гнучко реагувати на логістичні виклики.

Організаційна структура фермерського господарства Кушпіта Б.О. є ключовою складовою його діяльності, оскільки забезпечує ефективне управління всіма процесами. Вона визначає, як розподіляються повноваження, функції та ресурси між різними відділами та службами підприємства. Дана структура розроблена з урахуванням цілей, обсягів і специфіки діяльності господарства, що дозволяє оптимально керувати ресурсами та забезпечувати досягнення стратегічних завдань. Структурна схема фермерського господарства детально проілюстрована на рисунку 2.1, що дозволяє наочно побачити розподіл відповідальності серед різних підрозділів.

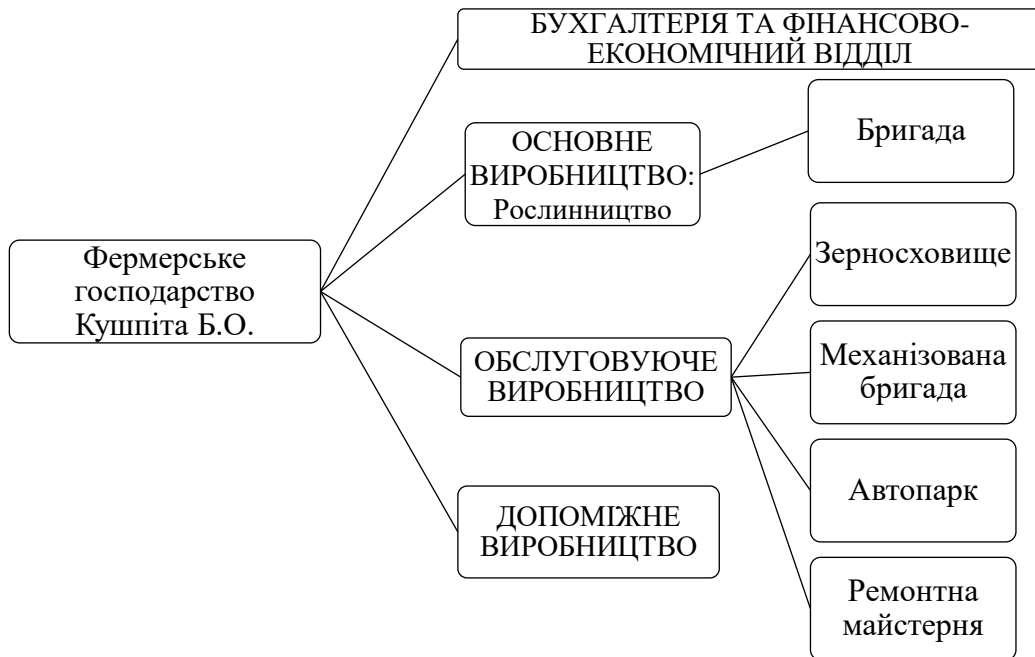

Рисунок 2.1 – Склад організаційної структури ФГ Кушпіта Б.О.

Розглядаючи організаційну структуру фермерського господарства

Кушпіта Б.О. слід зазначити, що вона має лінійне спрямування, і діє на принципі одноосібного централізованого керівництва. Це забезпечує належну ієрархічність та відповідну підпорядкованість, де кожен підрозділ і працівник підзвітні лише одному керівнику. Основною перевагою цієї структури є спрощення управлінських процесів, що сприяє оперативності прийняття рішень, посиленню відповідальності та підвищенню контролю. Це, в свою чергу, позитивно впливає на швидкість ухвалення управлінських рішень.

Втім, така організація має свої недоліки, серед яких – обмежена адаптивність, що ускладнює швидке реагування на зовнішні зміни. До того ж, надмірне навантаження на керівників може призвести до зниження ефективності управління. Лінійна структура особливо підходить для невеликих підприємств зі спрощеними і стабільними процесами, де така модель управління є найбільш доцільною.

Опис та об'єктивний аналіз діяльності будь-якого підприємства або компанії потребує детального вивчення основних показників її ефективності. Серед таких показників слід особливо виділити чистий дохід, собівартість продукції, рівень рентабельності, кількість працівників. Оцінку зазначених характеристик представимо у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка основних показників діяльності фермерського господарства Кушпіта Б.О. у 2021-2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, (+/-)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг), тис. грн.	70795,7	63480,4	116081,7	45286,0
Собівартість реалізованої продукції	38367,7	28774,3	84780,0	46412,3
Валовий прибуток (збиток)	32428,0	34706,1	31301,7	-1126,3
Чистий прибуток (збиток)	25413,1	23588,2	7801,2	-17611,9
Середньорічна чисельність працюючих, осіб	12	11	17	5
Рівень рентабельності продукції, %	45,81	54,67	26,97	-18,84

Аналізуючи дані таблиці щодо основних показників діяльності фермерського господарства Кушпіта Б.О. за період 2021-2023 рр., можна зробити такі висновки.

Перш за все, варто звернути увагу на чистий дохід від реалізації продукції. У 2021 році дохід склав 70795,7 тис. грн, проте у 2022 році спостерігається зниження до 63480,4 тис. грн, що може бути пов'язано із наслідками економічної нестабільності та викликів, спричинених війною в Україні. Проте у 2023 році ситуація значно покращилася – дохід зріс до 116081,7 тис. грн, що свідчить про відновлення ринків збуту та ефективну адаптацію господарства до нових умов. Загальне зростання доходу за період склало 45286,0 тис. грн.

Щодо собівартості реалізованої продукції, то у 2021 році цей показник дорівнював 38367,7 тис. грн. Вартість знизилася у 2022 році до 28774,3 тис. грн, що могло бути наслідком оптимізації витрат чи зниження обсягів виробництва. Проте у 2023 році спостерігається суттєве зростання собівартості до 84780,0 тис. грн, що на 46412,3 тис. грн більше, ніж у 2021 році. Це зростання може бути пов'язане із загальним підвищенням витрат на ресурси, добрива, паливо та логістику.

Валовий прибуток продемонстрував певні коливання протягом аналізованого періоду. У 2021 році він становив 32428,0 тис. грн, а у 2022 році зріс до 34706,1 тис. грн. Проте у 2023 році показник знизився до 31301,7 тис. грн, що свідчить про зменшення прибутковості через збільшення собівартості, попри значне зростання виручки. Загальне зниження валового прибутку у 2023 році порівняно з 2021 роком склало 1126,3 тис. грн.

Чистий прибуток також демонструє тенденцію до скорочення. Якщо у 2021 році він становив 25413,1 тис. грн, то вже у 2022 році впав до 23588,2 тис. грн, а у 2023 році скоротився до 7801,2 тис. грн. Це зниження (на 17611,9 тис. грн порівняно з 2021 роком) може бути пов'язане з різким підвищенням витрат, що призвело до зниження рентабельності.

Середньорічна чисельність працівників коливалася: у 2021 році

працювало 12 осіб, у 2022 році – 11 осіб, а у 2023 році цей показник зріс до 17 осіб. Збільшення кількості працівників у 2023 році на 5 осіб може вказувати на розширення виробництва або потребу у додатковій робочій силі для збільшення обсягів діяльності.

Рівень рентабельності продукції значно зменшився: з 45,81% у 2021 році до 26,97% у 2023 році. Найвищий показник рентабельності був у 2022 році – 54,67%, що свідчить про ефективніше управління витратами. Зниження цього коефіцієнта у 2023 році на 18,84% порівняно з 2021 роком може вказувати на складнощі, пов'язані зі збільшенням витрат та змінами у собівартості продукції.

У цілому, господарство демонструє як позитивні, так і негативні тенденції. Зростання доходу свідчить про адаптацію до нових ринкових умов, проте зменшення прибутковості вказує на необхідність перегляду витратної політики та оптимізації виробничих процесів для підвищення рентабельності.

Загальний висновок за результатами аналізу основних показників діяльності фермерського господарства Кушпіта Б.О. у 2021-2023 роках свідчить про неоднозначні тенденції. Незважаючи на зростання чистого доходу в 2023 році, спостерігається зниження рентабельності та чистого прибутку, що вказує на збільшення витрат і зниження ефективності використання ресурсів.

Господарство зуміло суттєво наростити виручку за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції, проте значне зростання собівартості негативно вплинуло на валовий і чистий прибуток. Це, своєю чергою, спричинило падіння рівня рентабельності продукції та активів. Зокрема, рентабельність продукції зменшилась у 2023 р., що свідчить про зниження маржинальності.

Отже, основні проблеми, з якими зіткнулося фермерське господарство, – це зростання витрат і зниження ефективності управління собівартістю, що вимагає перегляду виробничих процесів і стратегії оптимізації витрат для підвищення рентабельності у майбутньому.

2.2 Аналіз майнового стану підприємства

У сучасних умовах швидких змін ринкової економіки підприємства стикаються з необхідністю регулярно аналізувати свій фінансовий стан. Це обумовлено тим, що стабільна фінансова ситуація є не лише основою для отримання прибутку, але й важливою умовою для ефективного управління і розвитку підприємства. Стійкість фінансового стану має значний вплив на позиції компанії у ринковому середовищі, забезпечуючи її конкурентоздатність та надійні партнерські зв'язки.

Таким чином, дослідження фінансового стану є ключовим для успішної діяльності та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Це дозволяє об'єктивно оцінити поточну фінансово-господарську ситуацію, вчасно виявити зміни в структурі капіталу, підтримувати конкурентні переваги, а також забезпечувати своєчасні розрахунки з партнерами, включаючи дебіторів і кредиторів.

Крім того, регулярний аналіз фінансового стану дозволяє своєчасно адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, зокрема, до економічних коливань, змін у законодавстві чи ринкових умовах. Визначення динаміки фінансових показників, таких як ліквідність, платоспроможність та рентабельність, є необхідним для виявлення потенційних ризиків та розробки заходів для їх мінімізації. Це також допомагає підприємству приймати зважені рішення щодо інвестиційної та кредитної політики, що сприяє забезпеченню фінансової стабільності та стійкості до можливих кризових ситуацій.

Аналіз фінансового стану включає не тільки оцінку поточної платоспроможності та структури капіталу, але й моніторинг грошових потоків та ефективності використання ресурсів. Такі підходи дозволяють оптимізувати фінансові процеси, знижувати витрати та підвищувати дохідність діяльності. Завдяки цьому підприємство може підтримувати високий рівень фінансової дисципліни та забезпечувати позитивний імідж на ринку, що, у свою чергу, сприяє залученню нових інвесторів та партнерів.

Загалом, постійне дослідження фінансового стану є важливим інструментом для стратегічного планування та підвищення ефективності управління підприємством, що дозволяє своєчасно реагувати на виклики ринку і забезпечувати його стаке зростання.

Метою оцінки майнового стану підприємства є визначення його реального фінансового положення та здатності до сталого розвитку. Для цього проводиться:

- аналіз структури, складу та динаміки активів, що включає вивчення їхнього стану та руху, дозволяючи зрозуміти, як використовуються ресурси підприємства.
- оцінка складу та змін у структурі власного та залученого капіталу, що забезпечує розуміння руху та стану фінансових ресурсів.
- дослідження фінансової стійкості підприємства за абсолютними та відносними показниками, а також оцінка змін у його фінансовому положенні.
- аналіз ліквідності активів балансу та здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання.

Таке комплексне оцінювання допомагає сформувати об'єктивне уявлення про фінансове становище підприємства та виявити потенційні ризики.

Фінансовий аналіз є комплексним підходом, що базується на систематичному використанні різних показників для оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства. Це дослідження є важливим для отримання повної та об'єктивної картини роботи компанії, як в цілому, так і у визначених сферах. Розглянемо основні етапи фінансового аналізу детальніше:

1) горизонтальний аналіз (іноді називається "аналізом у часі") фокусується на вивченні основних фінансових показників у динаміці. Цей метод ґрунтується на порівнянні даних фінансових звітів за різні періоди, щоб виявити тренди та зміни у фінансових показниках, таких як темпи зростання запасів чи вартості основних засобів. Аналіз дозволяє оцінити, як фінансовий

стан підприємства змінюється з часом і чи відповідають ці зміни стратегічним цілям.

2) вертикальний аналіз допомагає визначити частку кожного виду активів і зобов'язань у загальній структурі балансу. Цей метод дозволяє розглянути питому вагу кожної позиції фінансової звітності, перетворюючи загальну суму в 100%, а також обчислити частку кожного компоненту. Він є особливо корисним для оцінки пріоритетності певних груп активів і джерел фінансування у структурі підприємства. Вертикальний аналіз також дозволяє виявити зміни в структурі ресурсів підприємства та порівняти результати з показниками інших компаній, як малих, так і великих.

Попередній аналіз майнового стану підприємства, також відомий як експрес-аналіз, є важливим етапом оцінки фінансової ситуації, що базується на бухгалтерських звітах. Його основна мета – швидко і узагальнено оцінити структуру та обсяг використаних підприємством ресурсів, його ліквідність і здатність виконувати фінансові зобов'язання. Завдяки експрес-аналізу можна виявити ключові чинники, які впливають на зміни у фінансових показниках. Крім цього, глибший аналіз із використанням даних управлінського обліку дозволяє отримати більш детальну картину майнового становища та фінансової стійкості підприємства.

Кінцевою метою загального аналізу є всебічна оцінка майнового стану суб'єкта господарювання, яка дає змогу виявити такі ключові результати:

1) аналіз динаміки балансу: цей показник включає оцінку змін у загальній сумі активів і пасивів балансу. Як правило, збільшення валюти балансу свідчить про зростання обсягу діяльності, що є позитивним для підприємства. Зменшення ж може вказувати на скорочення діяльності та підвищений ризик втрати платоспроможності.

2) оцінка структури активів: визначення співвідношення між необоротними (довгостроковими) та оборотними (короткостроковими) активами дозволяє зрозуміти, наскільки ефективно підприємство управляє своїми ресурсами. Зокрема, аналіз вартості оборотних матеріальних засобів

дозволяє виявити рівень запасів – їх надлишок може призвести до затоварювання, тоді як дефіцит обмежує нормальну діяльність підприємства. Важливим також є аналіз дебіторської заборгованості, зокрема, розподіл за строками її погашення, а також оцінка вільних грошових коштів.

3) аналіз структури пасивів: цей етап включає визначення частки позикового та власного капіталу в структурі фінансування підприємства. Переважання позикових ресурсів (понад 50%) може свідчити про підвищений ризик, що впливає на фінансову стабільність компанії та підвищує ймовірність неплатоспроможності.

Такий всебічний підхід до аналізу майнового стану підприємства дозволяє виявити слабкі місця в управлінні активами та пасивами, своєчасно реагувати на негативні зміни і підтримувати стабільний розвиток.

Проведемо аналіз змін основних фінансових показників діяльності господарства використовуючи дані отримані з фінансової звітності. Стан активів господарства та їх динамічні зміни покажемо у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Загальна оцінка динаміки та структури майна фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 рр. (станом на кінець року)

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення, 2023р. до 2021р., (+,-)	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис.грн.	%
Усього майна, в т.ч.:	101836,3	100,0	171658,7	100,0	218518,8	100,0	116682,5	214,6
необоротні активи	49463,9	48,6	75114,9	43,8	106369,0	48,7	56905,1	215,0
Оборотні активи:	52372,4	51,4	96543,8	56,2	112149,8	51,3	59777,4	214,1
- матеріальні оборотні активи	35768,4	35,1	47613,3	27,7	49849,8	22,8	14081,4	139,4
- грошові кошти	325,8	0,3	417,4	0,2	9514,1	4,4	9188,3	2920,2
- кошти в розрахунках	13940,8	13,69	23945,9	13,9	39265,9	18,0	25325,1	281,7
Витрати майбутніх періодів	0,0	0,0	358,5	0,2	720,0	0,3	720,0	-

Аналізуючи таблицю 2.2 щодо динаміки та структури майна фермерського господарства Кушпіта Б.О. за період 2021–2023 рр., спостерігається стійке зростання загального обсягу майна, яке зросло з 101836,3 тис. грн у 2021 році до 218518,8 тис. грн у 2023 році, тобто на 116682,5 тис. грн, що відповідає приросту на 214,6%. Така позитивна динаміка свідчить про розширення активів господарства, що, ймовірно, пов'язано зі збільшенням обсягів виробництва та поліпшенням фінансового становища.

Необоротні активи в структурі майна також демонструють зростання – з 49463,9 тис. грн у 2021 році до 106369,0 тис. грн у 2023 році, збільшившись на 56905,1 тис. грн або на 215,0%. Це свідчить про те, що підприємство інвестувало в довгострокові ресурси, такі як основні засоби, що, можливо, включає придбання нової техніки або обладнання. Частка необоротних активів в загальному обсязі майна дещо змінювалась, зменшуючись у 2022 році до 43,8%, а потім повернувшись до 48,7% у 2023 році.

Оборотні активи також значно зросли – з 52372,4 тис. грн у 2021 році до 112149,8 тис. грн у 2023 році, що на 59777,4 тис. грн більше, або на 214,1%. Це може бути пов'язано з нарощуванням обсягів виробничих запасів, готової продукції або збільшенням коштів на розрахункових рахунках. Варто зазначити, що частка оборотних активів була найбільшою у 2022 році (56,2%), що свідчить про тимчасове посилення значення оборотних ресурсів для господарства.

Серед оборотних активів матеріальні оборотні активи зросли з 35768,4 тис. грн у 2021 році до 49849,8 тис. грн у 2023 році, що на 14081,4 тис. грн більше або на 139,4%. Зниження їх частки в структурі оборотних активів (з 35,1% у 2021 році до 22,8% у 2023 році) може свідчити про більш ефективне управління запасами та перерозподіл ресурсів на користь інших видів активів.

Грошові кошти за аналізований період зросли з 325,8 тис. грн у 2021 році до 9514,1 тис. грн у 2023 році, тобто на 9188,3 тис. грн, що становить 2920,2%. Таке різке зростання може свідчити про покращення ліквідності підприємства, що є позитивною тенденцією, адже наявність грошових коштів забезпечує

оперативність розрахунків та гнучкість у прийнятті рішень.

Кошти в розрахунках також збільшилися з 13940,8 тис. грн у 2021 році до 39265,9 тис. грн у 2023 році, що на 25325,1 тис. грн більше або на 281,7%. Це свідчить про зростання обсягів дебіторської заборгованості, що, ймовірно, пов'язано зі збільшенням продажів на умовах відстрочки платежів. Незважаючи на те, що збільшення дебіторської заборгованості може призводити до підвищення ризиків, воно може також вказувати на розширення ринку збуту та посилення довіри з боку покупців.

Витрати майбутніх періодів з'являються лише у 2022 та 2023 роках (358,5 тис. грн і 720,0 тис. грн відповідно). Зростання цих витрат на 361,5 тис. грн свідчить про збільшення вкладень у послуги або роботи, які принесуть доходи в майбутніх періодах, і може бути ознакою довгострокових інвестицій у розвиток підприємства.

Загалом, аналіз показує значне зростання як оборотних, так і необоротних активів, що свідчить про стабільне розширення ресурсної бази фермерського господарства Кушпіта Б.О. та підвищення його фінансової стійкості.

Фінансовий стан підприємства відображає, як розподіляються і використовуються його ресурси (активи) та які джерела їх формування (власний капітал і зобов'язання, тобто пасиви). Фінансова стабільність суб'єкта господарювання, а також зацікавленість сторін у досягненні економічних результатів залежить від обсягу капіталу, його оптимальної структури та ефективного розподілу між основними й оборотними фондами. Загальне уявлення про зміни у структурі активів та їхніх джерел, а також про динаміку цих змін надають методи вертикального й горизонтального (або структурно-динамічного) аналізу, які дозволяють оцінити якісні та кількісні показники розвитку підприємства.

Важливість фінансового аналізу полягає не лише у визначенні поточного стану активів і пасивів, а й у прогнозуванні можливостей та ризиків для розвитку підприємства. Горизонтальний аналіз дозволяє відстежувати

динаміку змін основних фінансових показників у часі, що допомагає зрозуміти, чи досягає підприємство стабільного зростання або ж відчуває певні труднощі. Такий підхід є особливо корисним для оцінки, чи відповідає фінансова стратегія підприємства ринковим вимогам і чи необхідно вносити корективи.

Вертикальний аналіз, зі свого боку, допомагає глибше зрозуміти структуру капіталу, зокрема, які активи мають найбільшу вагу в загальному балансі, а які ресурси є другорядними. Він дозволяє визначити, чи збалансована структура капіталу, і виявити потенційні зони ризику, такі як надмірна залежність від позикових коштів або ж недостатність власного капіталу для фінансування операційної діяльності. Поглиблений аналіз у структурі активів і пасивів також дозволяє ефективніше планувати залучення додаткових ресурсів або оптимізувати поточне фінансування, що в кінцевому результаті зміцнює фінансову стабільність підприємства та підвищує його конкурентоспроможність.

У табл. 2.3 розглянемо джерела коштів, які вкладені у майно досліджуваного підприємства.

Таблиця 2.3 – Аналіз динаміки джерел коштів, що вкладене в майно фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 рр. за 2021–2023 рр. (станом на кінець року)

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення, 2023р. до 2021р., (+,-)	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Усього коштів	101836,3	100,0	171658,7	100,0	218518,8	100,0	116682,5	214,6
Власний капітал	76221,3	74,8	99809,4	58,14	107611,5	49,25	31390,2	141,2
Позичені кошти	0,0	0,0	21106,3	12,30	43328,1	19,83	43328,1	-
Кредиторська заборгованість	25615,0	25,2	50743,0	29,56	67579,2	30,93	41964,2	263,8

Аналізуючи джерела коштів фермерського господарства Кушпіта Б.О. за період 2021–2023 років, бачимо, що загальна сума коштів, вкладених у майно, за цей період значно зросла: з 101836,3 тис. грн у 2021 році до 218518,8 тис. грн у 2023 році. Це відповідає збільшенню на 116682,5 тис. грн або на 214,6%, що свідчить про активний розвиток господарства та підвищення його інвестиційної привабливості.

Структура джерел фінансування за цей період суттєво змінилась. У 2021 році основну частину фінансування становив власний капітал, який складав 76221,3 тис. грн, або 74,8% від загального обсягу коштів. Однак частка власного капіталу поступово зменшувалась, досягнувши 49,25% у 2023 році, хоча його абсолютна сума продовжувала зростати, досягнувши 107611,5 тис. грн у 2023 році, що на 31390,2 тис. грн більше порівняно з 2021 роком, або на 141,2%. Зменшення частки власного капіталу свідчить про те, що господарство залучало додаткові джерела фінансування, зокрема, позичені кошти та кредиторську заборгованість.

Позичені кошти вперше з'являються у структурі фінансування в 2022 році та становлять 21106,3 тис. грн, або 12,30% від загального обсягу. У 2023 році цей показник зростає до 43328,1 тис. грн, або 19,83% від усіх джерел фінансування. Це свідчить про те, що підприємство активно використовує кредитні ресурси для фінансування свого зростання. Залучення позичених коштів може бути ознакою високого рівня довіри з боку кредиторів, а також бажання господарства прискорити розвиток без надмірного використання власних ресурсів.

Кредиторська заборгованість зросла значно за аналізований період. У 2021 році вона становила 25615,0 тис. грн, або 25,2% від загального обсягу коштів. У 2023 році її обсяг досяг 67579,2 тис. грн, що становить 30,93% від усіх коштів. Приріст кредиторської заборгованості склав 41964,2 тис. грн, або 263,8%. Зростання кредиторської заборгованості може вказувати на розширення відносин із постачальниками, а також використання більш гнучких умов розрахунків для підтримки обігових коштів підприємства. Такий

підхід може бути ефективним у короткостроковій перспективі, проте накопичення значних обсягів кредиторської заборгованості несе ризики фінансової нестійкості в разі зміни умов платежів.

Загалом, аналіз джерел коштів фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 роки свідчить про активну інвестиційну політику підприємства та розширення використання позикових ресурсів. Збільшення як власного капіталу, так і залучених коштів вказує на стратегію зростання, яка орієнтована на максимізацію активів та підвищення ліквідності. Проте залежність від позичених коштів та кредиторської заборгованості підвищує фінансовий ризик, особливо в умовах можливих змін економічного середовища.

Підсумкова оцінка фінансового стану має надати керівництву підприємства об'єктивне уявлення про його реальний стан, що є необхідним для прийняття зважених рішень щодо подальшої діяльності. Водночас для зовнішніх осіб, які зацікавлені у фінансових показниках, але не є працівниками підприємства, ця оцінка повинна слугувати джерелом достовірної інформації. Наприклад, інвестори можуть використовувати такі дані, щоб оцінити ефективність використання їхніх вкладень, чи варто надавати підприємству додаткові інвестиції, та чи виправдовують його показники довіру до його фінансової стійкості й перспектив.

2.3 Оцінка ліквідності і платоспроможності підприємства

Поняття ліквідності та платоспроможності підприємства є одними з найважливіших у сфері фінансів, і вони активно використовуються в аналізі фінансової діяльності підприємств. Ці категорії вивчаються як іноземними, так і українськими науковцями, а також є предметом численних підручників, навчально-методичних посібників з фінансового аналізу, публікацій у наукових журналах та нормативно-правових документах.

Дослідження наукових джерел з питань оцінки ліквідності та платоспроможності підприємств свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення цих понять. Різні автори пропонують свої трактування та класифікації. Ліквідність часто розглядається як інструмент, що допомагає керівництву підприємства оперативно трансформувати активи у грошову форму для своєчасного виконання зобов'язань. При цьому, на відміну від платоспроможності, яка зазвичай оцінюється у двох вимірах – поточному та перспективному, ліквідність може бути представлена у трьох формах: ліквідність окремих активів, ліквідність балансу і загальна ліквідність підприємства.

Таким чином, ліквідність є більш багатогранним показником, що дозволяє всебічно оцінити фінансовий стан підприємства в короткостроковій і довгостроковій перспективі, тоді як платоспроможність зосереджена на здатності своєчасно покривати боргові зобов'язання.

Ліквідність та платоспроможність підприємства є ключовими фінансовими показниками, які досліджували численні вчені, пропонуючи різні підходи до їх визначення та тлумачення.

За визначенням Бланка І.О., ліквідність означає здатність майнових активів швидко перетворюватися в грошову форму без значної втрати їхньої вартості. Це поняття включає два важливі аспекти: час, протягом якого активи можуть бути реалізовані, та ризик, пов'язаний з можливою зміною їхньої вартості при терміновому продажу в умовах стабільної ринкової кон'юнктури. Платоспроможність, на думку вченого, полягає у здатності підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, використовуючи для цього поточні активи з різним ступенем ліквідності [5].

Базилінська О.Я. підкреслює, що ліквідність підприємства не обмежується лише здатністю отримувати кошти від продажу активів. Вона також включає можливість залучення зовнішнього фінансування завдяки позитивному іміджу та високій інвестиційній привабливості підприємства. Щодо платоспроможності, науковиця визначає її як здатність підприємства

безперервно виконувати свої боргові зобов'язання у визначені строки [2].

Вчена Лахтіонова Л.А. розглядає ліквідність як можливість підприємства швидко знайти додаткові платіжні ресурси як з внутрішніх, так і зовнішніх джерел у разі виникнення непередбачених обставин. Це забезпечує здатність підприємства оперативно виконувати свої боргові зобов'язання. На її думку, платоспроможність полягає у можливості своєчасного погашення строкових фінансових зобов'язань за рахунок наявних грошових ресурсів [21].

Таким чином, науковці пропонують різноманітні підходи до трактування ліквідності та платоспроможності, підкреслюючи їх важливість для фінансової стабільності підприємства. Зокрема, Бланк І.О. акцентує увагу на швидкості та безризиковості конвертації активів у гроші, Базілінська О.Я. додає компонент іміджу та зовнішнього фінансування, тоді як Лахтіонова Л.А. виділяє гнучкість підприємства у пошуку платіжних резервів для своєчасного виконання фінансових зобов'язань.

Подольська В.О. та Яріш О.В. визначають ліквідність як здатність підприємства виконувати свої зобов'язання, використовуючи активи, що можуть бути перетворені в грошову форму у строки, що співпадають з термінами погашення боргів. Іншими словами, ліквідність передбачає абсолютну платоспроможність, що базується на постійному балансі між активами та зобов'язаннями як за загальною сумою, так і за термінами конвертації активів у гроші та строками погашення зобов'язань [29].

Що стосується платоспроможності, науковці вважають її показником фінансової стабільності підприємства на певний момент часу. Вона визначається відсутністю прострочених заборгованостей перед банківськими установами, бюджетом, постачальниками, а також власними працівниками. Таким чином, платоспроможність свідчить про можливість підприємства своєчасно і повністю виконувати свої фінансові зобов'язання без затримок.

Отже, на думку цих вчених, ліквідність і платоспроможність взаємопов'язані, адже ліквідність забезпечує здатність підприємства залишатися платоспроможним у будь-який момент часу, підтримуючи баланс

між активами та зобов'язаннями.

Оцінка ліквідності балансу підприємства є важливим аспектом фінансового аналізу, що дозволяє визначити здатність підприємства оперативно перетворювати свої активи в грошові кошти для погашення короткострокових зобов'язань. Ліквідність балансу відображає фінансову стійкість господарства в короткостроковій перспективі та допомагає оцінити її платоспроможність.

Сутність ліквідності балансу полягає у порівнянні обсягу та структури активів і зобов'язань підприємства. При цьому активи групуються за рівнем їх ліквідності, тобто за швидкістю перетворення в гроші. Зобов'язання, у свою чергу, класифікуються за термінами погашення. Метою аналізу ліквідності балансу є визначення здатності підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові фінансові зобов'язання, використовуючи наявні оборотні активи.

Проведемо оцінку ліквідності балансу фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 рр. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Аналіз ліквідності балансу фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 рр. (дані станом на кінець року)

Актив	2021	2022	2023	Пасив	2021	2022	2023	Платіжний надлишок (+) або нестача (-)		
								2021	2022	2023
A1	173,7	187,1	9437,0	П1	24997,7	49018,3	62707,9	-24824,0	-48831,2	-53270,9
A2	14092,9	24176,2	39343,0	П2	617,3	22831,0	16253,5	13475,6	1345,2	23089,5
A3	38105,8	72180,5	63369,8	П3	0,0	0,0	28590,6	38105,8	72180,5	34779,2
A4	49463,9	75114,9	106369,0	П4	76221,3	99809,4	110966,8	-26757,4	-24694,5	-4597,8
Баланс	101836,3	171658,7	218518,8	Баланс	101836,3	171658,7	218518,8	0,0	0,0	0,0

Аналіз ліквідності балансу фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 роки показує, що загальна динаміка показників активів та пасивів є неоднорідною, із суттєвими коливаннями у рівні платіжного надлишку або нестачі.

Найліквідніші активи (А1) у 2021–2023 роках демонструють значне зростання: від 173,7 тис. грн у 2021 році до 9437,0 тис. грн у 2023 році, що свідчить про посилення грошової позиції фермерського господарства. Однак цей ріст активів супроводжується високими значеннями найбільш термінових зобов'язань (П1), які зросли з 24997,7 тис. грн у 2021 році до 62707,9 тис. грн у 2023 році. Як результат, спостерігається платіжна нестача для цієї категорії активів, яка збільшилася з -24824,0 тис. грн у 2021 році до -53270,9 тис. грн у 2023 році, що вказує на високу короткострокову заборгованість і можливий ризик ліквідності.

Швидколіквідні активи (А2), до яких належать оборотні кошти в розрахунках, зросли з 14092,9 тис. грн у 2021 році до 39343,0 тис. грн у 2023 році. Проти цих активів виступають короткострокові зобов'язання (П2), які також значно зросли, проте не так суттєво, що забезпечує позитивний платіжний надлишок у цій категорії: він збільшився з 13475,6 тис. грн у 2021 році до 23089,5 тис. грн у 2023 році. Це означає, що підприємство здатне покривати короткострокові зобов'язання за рахунок швидколіквідних активів.

Повільноліквідні активи (А3), що складаються з матеріальних оборотних активів, також демонструють позитивну динаміку до 2022 року, проте у 2023 році знижуються до 63369,8 тис. грн. Ці активи покриваються відповідною частиною пасивів (П3), яка у 2021–2022 роках була відсутня, але з'явилася у 2023 році на рівні 28590,6 тис. грн. Платіжний надлишок у цій категорії залишається позитивним, хоч і дещо зменшується до 34779,2 тис. грн у 2023 році, що свідчить про достатність ліквідності для покриття довгострокових зобов'язань.

Найменш ліквідні активи (А4), до яких належать необоротні активи, стабільно зростають у 2021–2023 роках, досягнувши 106369,0 тис. грн у 2023

році. Вони покриваються власним капіталом (П4), який також збільшується до 110966,8 тис. грн у 2023 році. У цій категорії зберігається нестача, яка зменшується з -26757,4 тис. грн у 2021 році до -4597,8 тис. грн у 2023 році, що свідчить про покращення ліквідної структури необоротних активів.

Загальний баланс активів і пасивів у кожному році є збалансованим, що підтверджує рівновагу між загальною вартістю майна і джерелами його формування. Проте аналіз платіжної нестачі та надлишку свідчить про наявність ризиків ліквідності, особливо у короткостроковій перспективі через значні обсяги найбільш термінових зобов'язань.

Також, при оцінці ліквідності балансу зазвичай використовують кілька ключових показників. Перш за все, розраховується коефіцієнт поточної ліквідності (або коефіцієнт покриття), який визначається як співвідношення оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Цей показник демонструє, чи вистачить у підприємства оборотних коштів для погашення своїх поточних боргів. Оптимальне значення коефіцієнта поточної ліквідності має бути не менше 1,0–1,5, що свідчить про достатність ресурсів для розрахунків.

Іншим важливим показником є коефіцієнт швидкої (або критичної) ліквідності, який враховує лише найбільш ліквідні активи, такі як грошові кошти, короткострокові фінансові інвестиції та дебіторська заборгованість. Він відображає здатність підприємства виконати свої зобов'язання навіть за умов обмеженого доступу до менш ліквідних активів. Оптимальне значення цього коефіцієнта зазвичай становить 0,7–1,0.

Також оцінюється коефіцієнт абсолютної ліквідності, який визначається як співвідношення грошових коштів і короткострокових фінансових вкладень до поточних зобов'язань. Цей показник є найжорсткішим критерієм ліквідності, адже враховує лише ті активи, які можуть бути негайно використані для погашення боргів. Оптимальне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності має становити близько 0,2–0,25.

Окрім розрахунку коефіцієнтів, аналіз ліквідності балансу також

включає оцінку динаміки ліквідності за кілька звітних періодів, що дозволяє виявити тенденції у фінансовому стані підприємства. Зокрема, збільшення показників ліквідності свідчить про покращення платоспроможності, тоді як зниження може сигналізувати про фінансові труднощі.

Таким чином, оцінка ліквідності балансу є комплексним інструментом для виявлення потенційних ризиків та можливостей для покращення фінансового стану підприємства. Вона допомагає менеджменту приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на забезпечення фінансової стійкості та оптимізацію структури активів і зобов'язань.

Розрахунки показників ліквідності покажемо у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники ліквідності і платоспроможності фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, 2023 р. до 2021 р.	
				тис. грн.	%
Оборотні активи, всього	52372,4	96543,8	112149,8	59777,4	214,1
в т.ч.: виробничі запаси	0	0	0	0,0	-
товари	0	0	0	0,0	-
готова продукція	35768,4	47613,3	49849,8	14081,4	139,4
кошти в розрахунках	13940,8	23945,9	39265,9	25325,1	281,7
грошові кошти	325,8	417,4	9514,1	9188,3	2920,2
Витрати наступних періодів	0,0	358,5	720,0	720,0	-
Поточні зобов'язання	25615	71849,3	82316,7	56701,7	321,4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,007	0,003	0,115	0,108п	-
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,648	0,686	0,766	0,117п	-
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,045	1,344	1,362	-0,682п	-

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 роки свідчить про суттєві зміни в структурі оборотних активів і поточних зобов'язань підприємства, а також значну варіацію коефіцієнтів ліквідності, що вказує на нестабільність фінансового стану підприємства.

Оборотні активи фермерського господарства зросли на 59777,4 тис. грн, або на 214,1% у 2023 році порівняно з 2021 роком, досягнувши 112149,8 тис. грн. Цей ріст забезпечено, зокрема, за рахунок збільшення коштів в розрахунках на 25325,1 тис. грн (281,7%) та грошових коштів на 9188,3 тис. грн (2920,2%). Водночас, показники готової продукції зросли на 14081,4 тис. грн (139,4%), що свідчить про збільшення обсягів запасів і потенційно про нарощення обсягів виробництва. Витрати майбутніх періодів з'явилися лише в 2022 році й зросли до 720,0 тис. грн у 2023 році, що може вказувати на зобов'язання або плани щодо довгострокових інвестицій у ресурси чи проекти.

Поточні зобов'язання зросли з 25615 тис. грн у 2021 році до 82316,7 тис. грн у 2023 році, що становить приріст на 56701,7 тис. грн, або 321,4%. Така динаміка може свідчити про зростання кредиторської заборгованості або інших короткострокових зобов'язань, що вказує на збільшення фінансового навантаження та підвищує ризик неспроможності своєчасно погасити зобов'язання.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності, який визначає здатність підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок наявних грошових коштів, залишається на низькому рівні, хоча і зріс із 0,007 у 2021 році до 0,115 у 2023 році. Такий показник є свідченням того, що на кінець аналізованого періоду грошових коштів значно більше порівняно з попередніми роками, однак цього все ще недостатньо для забезпечення абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт швидкої ліквідності, що враховує швидколіквідні активи (готову продукцію та кошти в розрахунках), показав поступове зростання з 0,648 у 2021 році до 0,766 у 2023 році. Це вказує на те, що підприємство має дещо покращену здатність оперативно розраховуватися з короткостроковими зобов'язаннями, проте цей показник все ще залишається нижчим за нормативне значення 1, що свідчить про ризики у короткостроковій ліквідності.

Коефіцієнт загальної ліквідності зменшився з 2,045 у 2021 році до 1,362 у 2023 році, що вказує на зниження здатності підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок всіх оборотних активів. Хоча значення коефіцієнта у 2023 році перевищує одиницю, що формально означає здатність покрити поточні зобов'язання, його падіння свідчить про зростання ризику фінансової нестабільності у майбутньому.

Таким чином, аналіз ліквідності та платоспроможності фермерського господарства Кушпіта Б.О. свідчить про певне покращення позиції підприємства за деякими показниками, проте загальний рівень ліквідності є недостатнім.

2.4 Аналіз фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість у сучасних умовах господарської діяльності є ключовим елементом успішного функціонування будь-якого підприємства. Вона виступає одним із основних показників його фінансового стану, забезпечуючи стабільну та ефективну роботу. Показник фінансової стійкості є критерієм, який відображає здатність підприємства не лише зберігати баланс між активами і пасивами, але й успішно розвиватися, підтримуючи свою платоспроможність та інвестиційну привабливість на довгострокову перспективу в межах допустимого ризику. Саме тому для підприємств надзвичайно важливо регулярно проводити аналіз фінансової стійкості, щоб своєчасно реагувати на потенційні ризики, які можуть негативно вплинути на її рівень.

Фінансову стійкість підприємства визначає комплекс факторів, які можна умовно поділити на дві основні групи: зовнішні та внутрішні. Зовнішні фактори є незалежними від діяльності підприємства і включають економічні, політичні та соціальні умови, що впливають на його роботу. Внутрішні фактори, навпаки, залежать від самої організації підприємства, його управлінських рішень, структури фінансування та ефективності внутрішніх

процесів [6].

Таким чином, фінансова стійкість є багатофакторною категорією, що потребує постійного моніторингу та аналізу з метою підтримки оптимального рівня функціонування підприємства в умовах ринкових змін.

Основною ціллю управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах воєнних дій є забезпечення його здатності до розвитку в умовах непередбачуваних обставин. Для цього фінансові моделі мають спиратися на чотири ключові елементи, що забезпечують успішну діяльність бізнесу під час війни: створення фінансових резервів, активізація інноваційних і інвестиційних стратегій, кооперація як інструмент фінансування, а також державна підтримка.

Ще однією значною проблемою для підприємств у період війни є забезпечення доступу до фінансових ресурсів. Важливо підкреслити, що звернення до банків для отримання кредитів у цей час може бути не вигідним через різке знецінення національної валюти на тлі військових дій, що робить умови кредитування надто обтяжливими. Тому для покращення фінансової автономії компаніям варто шукати альтернативні джерела фінансування. Найбільш ефективним підходом може стати співпраця з іншими підприємцями чи інвесторами для спільного акумулювання ресурсів, які можна спрямувати на запуск та розвиток нових бізнес-проектів.

Також важливим елементом фінансової стійкості є оптимізація витрат. Підприємствам варто переглянути свою операційну діяльність, скоротити непотрібні витрати та сфокусуватися на найбільш прибуткових напрямках бізнесу. Використання сучасних технологій та цифрових рішень для автоматизації процесів може значно знизити витрати та підвищити ефективність роботи.

Необхідно також звернути увагу на розвиток експортного потенціалу, адже вихід на нові ринки може стати дієвим інструментом для стабілізації фінансових показників. Підприємствам варто розробляти нові продукти та послуги, адаптовані до потреб іноземних споживачів, що дозволить

розширити клієнтську базу та збільшити обсяги продажів.

Підтримка фінансової стійкості в умовах війни також потребує ефективного ризик-менеджменту. Необхідно впроваджувати антикризові заходи, створювати резервні фонди для покриття можливих збитків та розробляти сценарії дій у разі виникнення різних форс-мажорних обставин. Впровадження системи раннього попередження про фінансові ризики допоможе своєчасно виявляти загрози та оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі.

Нарешті, особливу увагу слід приділити кадровій політиці. Підтримка висококваліфікованих працівників та інвестування в їх навчання і професійний розвиток є важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємства. У сучасних умовах нестабільності людський капітал стає однією з головних переваг, яка дозволяє компанії адаптуватися до нових викликів та швидко відновлюватися після кризових періодів.

Крім того, підприємствам необхідно розробити стратегії диверсифікації джерел фінансування, щоб зменшити залежність від зовнішніх чинників. Одним із перспективних напрямів є залучення приватного капіталу через механізми краудфандингу, венчурного інвестування та випуск корпоративних облігацій, що дозволить забезпечити додатковий приплив коштів навіть в умовах нестабільної економічної ситуації.

Таким чином, комплексний підхід до управління фінансовою стійкістю підприємства, що включає диверсифікацію джерел фінансування, оптимізацію витрат, розвиток експортного потенціалу, ефективний ризик-менеджмент та інвестування у людський капітал, є запорукою успішної діяльності в умовах економічної нестабільності та воєнних викликів.

Показники, що характеризують фінансову стійкість і розраховуються на основі даних балансу, представимо у таблиці 2.6.

Аналіз показників фінансової стійкості фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 роки демонструє зниження незалежності

підприємства та підвищення фінансового ризику, що свідчить про загальне погіршення його фінансової стабільності.

Таблиця 2.6 – Оцінка показників фінансової стійкості фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 рр.

Назва показника	2021р.	2022р.	2023р.	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт автономії	0,748	0,581	0,492	-0,256
Коефіцієнт фінансової залежності	1,336	1,720	2,031	0,695
Коефіцієнт фінансового ризику	0,336	0,720	1,031	0,695
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,351	0,247	0,012	-0,340
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,252	0,419	0,508	0,256
Коефіцієнт покриття довгострокових вкладень	0,000	0,000	0,269	0,269
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,000	0,000	0,210	0,210
Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів	0,336	0,720	1,031	0,695
Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,000	0,000	0,258	0,258
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	1,000	1,000	0,790	-0,210
Коефіцієнт фінансової стабільності	2,976	1,389	1,307	-1,668

Коефіцієнт автономії, який характеризує частку власного капіталу в загальній структурі фінансування, зменшився з 0,748 у 2021 році до 0,492 у 2023 році, що є негативною тенденцією, адже показник автономії знизився на 0,256 пунктів. Це свідчить про зниження фінансової незалежності фермерського господарства та зростання залежності від позикових джерел фінансування.

Коефіцієнт фінансової залежності зріс з 1,336 у 2021 році до 2,031 у 2023 році, що підтверджує збільшення частки залученого капіталу і зростання фінансового ризику на 0,695 пунктів. Зростання цього коефіцієнта вказує на

підвищення залежності підприємства від зовнішніх фінансових джерел, що може свідчити про недостатню здатність покривати свої фінансові потреби за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт фінансового ризику, який є відношенням позикового капіталу до власного, за аналізований період зріс з 0,336 до 1,031, що також підтверджує підвищення ризику підприємства через збільшення позикових зобов'язань відносно власного капіталу.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу впав з 0,351 у 2021 році до 0,012 у 2023 році, тобто на 0,340 пунктів. Це свідчить про те, що частка власного капіталу, яка може бути використана для покриття короткострокових зобов'язань, зменшилася, що є негативним фактором для підприємства.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу збільшився з 0,252 до 0,508 у 2023 році, що підтверджує зростання частки позикових коштів у структурі пасивів. Це є відображенням тенденції до залучення зовнішніх коштів, що збільшує фінансову залежність підприємства.

Коефіцієнт покриття довгострокових вкладень вперше зріс до 0,269 у 2023 році, що може свідчити про покращення структури капіталу завдяки залученню довгострокових коштів. Подібна тенденція спостерігається і в коефіцієнті довгострокового залучення позикових коштів, який досяг 0,210 у 2023 році. Це означає, що підприємство почало користуватися довгостроковими позиками, що вказує на спробу стабілізувати фінансовий стан через довгострокове фінансування.

Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів зріс з 0,336 до 1,031 у 2023 році, що підтверджує збільшення частки позикових коштів порівняно з власними, що є негативною тенденцією для фінансової стійкості.

Коефіцієнт структури залученого капіталу, який дорівнював нулю в попередні роки, у 2023 році зріс до 0,258, що вказує на зростання частки залучених довгострокових джерел фінансування.

Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел знизився з 1,000 у 2021 році до 0,790 у 2023 році, що свідчить про зменшення фінансової

стійкості та зростання частки позикових джерел капіталу.

Коефіцієнт фінансової стабільності знизився з 2,976 у 2021 році до 1,307 у 2023 році. Зменшення цього коефіцієнта на 1,668 пунктів підтверджує погіршення фінансової стійкості підприємства та його залежність від зовнішніх джерел.

Отже, всі основні показники фінансової стійкості свідчать про зростання фінансового ризику, залежності від залучених коштів і зниження рівня незалежності фермерського господарства, що може створювати фінансові труднощі в майбутньому.

Для забезпечення необхідного рівня фінансової стійкості підприємств важливу роль відіграє активна підтримка з боку держави. Зокрема, це стосується розробки та впровадження програм, спрямованих на пільгове кредитування підприємців, а також інших подібних ініціатив. Особливу потребу в такій допомозі мають малі підприємства, оскільки вони часто стикаються з нестачею власного капіталу та відчувають труднощі у залученні банківських кредитів.

Аналізуючи питання фінансової стійкості, можна дійти висновку, що універсальних рекомендацій для відновлення та зміцнення фінансової стабільності підприємств не існує. Це пов'язано з тим, що основні проблеми виникають через розбіжності між поставленими цілями, доступними методами їх досягнення та наявними ресурсами. Таким чином, різні підприємства стикаються з індивідуальними викликами, які потребують специфічних підходів для їх подолання.

2.5 Ділова активність підприємства

Аналіз ділової активності є одним із ключових напрямків у дослідженні фінансово-господарської діяльності підприємства. Оцінка цього аспекту є важливою для ухвалення управлінських рішень керівництвом і розробки

стратегії, орієнтованої на майбутній розвиток підприємства. Тому необхідно розглянути існуючі підходи до оцінки ділової активності, щоб обрати найефективніші з них та сприяти оптимальному процесу прийняття рішень. У сучасних умовах аналіз ділової активності спрямований на підтримку зважених оперативних рішень і формування стратегічного бачення перспективного зростання компанії.

Однією з найважливіших методик для оцінки діяльності підприємства в сучасних економічних умовах є аналіз ділової активності, що відображає позицію компанії на ринку та її конкурентне становище [19]. Основною метою, яку ставлять перед собою керівники підприємств, є пошук ефективних способів підвищення активності на ринках капіталу, товарів та робочої сили, що сприятиме зростанню конкурентоспроможності [33]. Отже, ділова активність визначається як сукупність показників, що відображають швидкість обороту та ефективність використання матеріальних ресурсів. Оцінка ділової активності є складним процесом, що має свої особливості, на які потрібно звертати увагу під час проведення аналізу. Підсумки цього аналізу надають інформацію, яка не завжди дозволяє сформулювати чіткі рекомендації щодо поточних дій компанії. Важливим аспектом загального фінансового аналізу є об'єктивна оцінка результатів діяльності підприємства. Загалом усі заходи, спрямовані на зміцнення позицій компанії на ринках продукції, праці та капіталу, входять у поняття «ділова активність» [31].

При визначенні системи показників для оцінки ділової активності підприємства необхідно враховувати складові її сутності, розділяючи внутрішні та зовнішні показники. Зовнішні показники економічного середовища оцінюються як за якісними, так і за кількісними характеристиками. До ключових якісних показників належать такі фактори: престиж підприємства та його загальна репутація; внесок компанії у зменшення рівня безробіття, надання соціальної підтримки, а також розвиток соціальної інфраструктури в регіоні її діяльності; створення на підприємстві умов праці, які не завдають шкоди довкіллю, підтримка екологічних ініціатив,

благодійні внески на охорону природи та фінансування рекреаційних програм.

Для аналізу внутрішньої активності пропонується використовувати низку показників, згрупованих за відповідними ознаками. Основні вимоги до цих показників включають орієнтованість на мету, відповідність об'єкту, комплексність, систематичність, збалансованість, мінімальну кількість при максимально високій інформативності. Ділова активність проявляється у динамічному розвитку компанії та швидкості обороту її ресурсів [37]. Таким чином, показники ділової активності відображають ефективність застосування наявних фінансових ресурсів підприємства. Аналіз ділової активності передбачає дослідження рівнів показників і спостереження за змінами різних фінансових коефіцієнтів, серед яких: показники оборотності запасів, власного капіталу, дебіторської та кредиторської заборгованостей, фінансового та операційного циклів, а також коефіцієнт стійкості економічного зростання.

Ще одним популярним методом оцінки є аналіз оборотності, який дозволяє виявити рівень ділової активності підприємства та відстежувати динамічні зміни цих показників. Основні показники, що відображають ділову активність, включають:

- коефіцієнт оборотності оборотних активів – показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої оборотні активи, відображаючи швидкість їхнього обороту протягом звітного періоду. Вищий коефіцієнт свідчить про ефективніше використання ресурсів, що дозволяє підприємству оперативніше реагувати на зміни ринкової кон'юнктури.

- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості – показник, який демонструє, як швидко підприємство може конвертувати дебіторську заборгованість у грошові кошти. Чим більша оборотність, тим краще компанія управляє своїми рахунками та швидше отримує оплату від покупців, що сприяє поліпшенню фінансових потоків.

- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – характеризує швидкість, з якою підприємство погашає свої зобов'язання перед постачальниками та кредиторами. Високий коефіцієнт свідчить про

оперативні розрахунки з кредиторами, однак надмірно високий рівень може також свідчити про відсутність можливості отримувати відстрочки платежів.

- коефіцієнт завантаженості активів в обороті – цей показник ілюструє, наскільки інтенсивно підприємство використовує свої активи для генерування доходу. Вищий коефіцієнт свідчить про ефективне використання ресурсів, забезпечуючи стабільний грошовий потік та підвищуючи фінансову стабільність компанії.

Для підвищення ділової активності підприємства, що є необхідною умовою ефективного функціонування за умов обмежених ресурсів, важливо оптимізувати управління його основною діяльністю та фінансовими ресурсами. З цією метою стає актуальним проведення аналізу та розробка прогнозів щодо майбутнього посилення ділової активності. На підприємстві цією роботою займається фінансовий аналітик або бухгалтер, який використовує як кількісні, так і якісні критерії для отримання об'єктивної оцінки та побудови прогнозів.

Аналіз і прогнозування ділової активності допомагає підприємству своєчасно реагувати на внутрішні та зовнішні зміни, виявляти слабкі місця у використанні ресурсів і, відповідно, визначати напрями для підвищення ефективності. Завдяки отриманим аналітичним даним керівництво отримує чітке уявлення про поточний фінансовий стан підприємства і може планувати заходи для посилення ділової активності.

Ключову роль у прогнозуванні ділової активності відіграють кількісні показники, такі як коефіцієнти оборотності активів, дебіторської та кредиторської заборгованостей, а також тривалість фінансового та операційного циклів. Аналізуючи ці показники у динаміці, аналітик виявляє тенденції, що дозволяють передбачити можливі коливання у фінансовій стійкості підприємства. Крім того, використання якісних критеріїв, таких як репутація суб'єкта господарювання на ринку, її здатність підтримувати сталі зв'язки з партнерами і рівень задоволення клієнтів, дає ширше уявлення про

конкурентоспроможність і стійкість бізнесу.

Для аналізу ділової активності підприємства в умовах обмежених ресурсів можна виділити три ключові напрями:

- оцінка змін основних виробничих показників за умов обмеженості ресурсів;
- аналіз того, наскільки ефективним є використання оборотного капіталу компанії;
- вивчення рівня рентабельності підприємства.

Такий підхід дозволяє всебічно оцінити ефективність діяльності підприємства навіть за умов ресурсних обмежень.

Аналіз показників оборотності оборотних активів представимо в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Оцінка оборотності оборотних активів фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 рр., тис.грн.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, 2023р. до 2021р., (+,-)	
				тис. грн.	%
Виручка від реалізації	70795,7	63480,4	116081,7	45286,0	164,0
Сума оборотних активів	52372,4	96543,8	112149,8	59777,4	214,1
Сума дебіторської заборгованості	13940,8	23945,9	39265,9	25325,1	281,7
Сума кредиторської заборгованості	25615,0	50743,0	67579,2	41964,2	263,8
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,352	0,658	1,035	-0,317п	-
Коефіцієнт завантаженості активів у обороті	0,740	1,521	0,966	0,226п	-
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	5,078	2,651	2,956	-2,122п	-
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,764	1,251	1,718	-1,046п	-
Тривалість обороту оборотних активів, у днях	270	555	353	83	-

Аналіз показників оборотності оборотних активів фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 роки демонструє значні зміни в управлінні оборотними активами, а також зміну обсягів виручки, дебіторської та кредиторської заборгованості, що впливає на загальну ефективність підприємства.

Виручка від реалізації зросла з 70795,7 тис. грн у 2021 році до 116081,7 тис. грн у 2023 році, що становить приріст на 45286 тис. грн або 164%. Це позитивний показник, який свідчить про зростання ділової активності підприємства та збільшення обсягів реалізації продукції. Однак, важливо розглядати це зростання в контексті інших показників, що демонструють ефективність використання ресурсів.

Сума оборотних активів збільшилася на 214,1%: з 52372,4 тис. грн у 2021 році до 112149,8 тис. грн у 2023 році. Це суттєве зростання свідчить про збільшення інвестицій у короткострокові активи, які можуть бути використані для забезпечення діяльності підприємства. Таке зростання оборотних активів, однак, не супроводжується еквівалентним зростанням ефективності їхнього використання, що можна побачити з динаміки коефіцієнтів оборотності.

Сума дебіторської заборгованості зросла на 281,7% – з 13940,8 тис. грн у 2021 році до 39265,9 тис. грн у 2023 році, що є негативним показником. Це свідчить про те, що підприємство має значні обсяги коштів, які "застрягли" у вигляді дебіторської заборгованості. Таке зростання може бути результатом як ліберальної кредитної політики, так і труднощів з отриманням платежів від клієнтів, що в свою чергу впливає на ліквідність підприємства.

Сума кредиторської заборгованості також зросла – з 25615 тис. грн у 2021 році до 67579,2 тис. грн у 2023 році, що становить приріст на 263,8%. Це вказує на те, що підприємство покладається на короткострокові зобов'язання для фінансування діяльності, що збільшує ризик невиконання зобов'язань перед кредиторами.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів знизився з 1,352 у 2021 році до 1,035 у 2023 році, що свідчить про уповільнення обігу оборотних активів.

Це є негативною тенденцією, адже зниження коефіцієнта на 0,317 пунктів вказує на зменшення ефективності використання оборотних коштів для створення виручки.

Коефіцієнт завантаженості активів у обороті зріс з 0,740 у 2021 році до 0,966 у 2023 році. Це означає, що на кожен гривню витрачених активів створюється все менша кількість виручки, що може вказувати на певні труднощі в управлінні активами.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості знизився з 5,078 у 2021 році до 2,956 у 2023 році, що свідчить про збільшення часу, необхідного для перетворення дебіторської заборгованості в грошові кошти. Зменшення цього коефіцієнта є тривожним сигналом, оскільки воно вказує на уповільнення процесу інкасації дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості знизився з 2,764 у 2021 році до 1,718 у 2023 році, що вказує на збільшення тривалості періоду погашення кредиторської заборгованості. Це може свідчити про певні труднощі з ліквідністю, через що підприємство збільшує термін розрахунків з кредиторами.

Тривалість обороту оборотних активів збільшилася з 270 днів у 2021 році до 353 днів у 2023 році, тобто на 83 дні. Це підтверджує, що підприємство витрачає більше часу на реалізацію оборотних активів, що може негативно впливати на його загальну платоспроможність і здатність генерувати грошові потоки.

Таким чином, аналіз показує, що, хоча виручка від реалізації зросла, підприємство стикається з проблемами управління оборотними активами, зокрема з дебіторською та кредиторською заборгованістю, що призводить до зниження ефективності використання ресурсів і уповільнення обігу активів.

Ділова активність підприємства охоплює всі аспекти його економічної діяльності та є комплексним поняттям. В умовах ринкової економіки саме показник ділової активності відображає, наскільки ефективно працює підприємство. Для аналізу та оцінки його роботи застосовуються методи, що

дозволяють виявити наявні диспропорції, наприклад: темпи приросту активів і чистого доходу в певні періоди. Підвищення рівня ділової активності та збалансування показників можуть бути досягнуті шляхом раціонального управління витратами, оптимального використання ресурсів та контролю за рухом коштів.

2.6 Оцінка показників рентабельності підприємства

У сучасних умовах підприємствам особливо важливо підвищувати ефективність виробничих процесів і розробляти вдосконалені механізми управління [35]. Зростаюча конкуренція між компаніями вимагає впровадження керованих організаційно-економічних механізмів, що забезпечують стабільну та прибуткову роботу ключових структур та підрозділів підприємства. Одним із ключових показників для планування виробництва та оцінки фінансового стану є рентабельність [26]. У сучасному конкурентному середовищі, де рівень конкуренції постійно зростає, особливу увагу слід приділяти фінансовому стану підприємства, ефективній організації виробничих процесів та контролю за економічними показниками. Фінансовий стан підприємства потребує регулярної та всебічної оцінки із застосуванням різних методів, прийомів та видів аналізу. Неefективне управління фінансовими ресурсами може негативно вплинути на платоспроможність підприємства та знизити його прибутковість, що є серйозною проблемою для бізнесу [35].

Показник рентабельності дозволяє оцінити фінансово-господарську діяльність підприємства, виражаючи співвідношення прибутку до найбільш впливових на його отримання факторів. Він демонструє, наскільки ефективно компанія використовує різноманітні ресурси, такі як матеріальні, фінансові та людські. При позитивному рівні рентабельності підприємство не лише покриває виробничі витрати, але й забезпечує собі прибуток. Низька

рентабельність може стати сигналом до впровадження заходів для вдосконалення робочих процесів та оптимізації витрат. Поліпшення системи управління рентабельністю є важливою умовою для стабільної та ефективної роботи підприємства [8].

Аналіз і оцінка прибутковості дають змогу виявити основні тенденції розвитку компанії та визначити шляхи для покращення її господарської діяльності. Для досягнення цих цілей важливо регулярно аналізувати показники та чинники, що впливають на рентабельність, а також оцінювати їхній вплив на загальний результат. Серед таких факторів можна виділити витрати на виробництво, стан основних фондів, упровадження інноваційних технологій тощо. Механізм управління рентабельністю складається з кількох етапів. На першому етапі здійснюється збір і обробка даних про діяльність підприємства та визначення чинників, які впливають на його рентабельність. Наступний крок – це пошук шляхів для підвищення рентабельності шляхом аналізу ключових показників, таких як зниження собівартості продукції, скорочення витрат, покращення якості продукції та інше. На третьому етапі реалізуються стратегії для підвищення ефективності управління рентабельністю, що є важливим елементом процесу. І нарешті, постійний контроль результатів і оцінка фінансової стійкості компанії допомагають відстежувати досягнуті успіхи та вчасно коригувати недоліки.

У період воєнних дій управління рентабельністю підприємства стає надзвичайно важливим завданням. За умов обмежених ресурсів та зростаючої нестабільності, ефективне використання кожного наявного ресурсу набуває критичного значення для забезпечення стабільної роботи підприємства. В таких обставинах необхідно оперативно визначати економічні резерви, оптимізувати витрати, а також активно шукати нові джерела прибутку та можливості для подальшого розвитку. Додатково, під час війни ринок може зазнавати суттєвих коливань, а рівень платоспроможності клієнтів – знижуватися, що потребує швидкої адаптації стратегій управління рентабельністю та гнучкого підходу до ухвалення управлінських рішень.

У таких умовах підприємствам слід переглянути свої фінансові стратегії та зосередитися на максимізації прибутковості з наявних ресурсів. Це може включати перегляд цінової політики, диверсифікацію продуктового портфеля та впровадження нових методів зниження витрат. Наприклад, оптимізація виробничих процесів та використання сучасних технологій здатні забезпечити скорочення витрат на сировину та енергоносії.

Крім того, варто звернути увагу на пошук альтернативних ринків збуту, які можуть бути менш вразливими до економічних потрясінь, пов'язаних із війною. Вихід на нові ринки або розширення присутності на міжнародних ринках може стати ефективним інструментом для підвищення рентабельності. Використання експортних можливостей може допомогти компенсувати втрати на внутрішньому ринку та забезпечити стабільний потік доходів.

Важливо також враховувати ризики, пов'язані з постачанням та логістикою. В умовах війни підприємства можуть зіткнутися з перебоями у ланцюгах поставок, що вимагає розробки резервних планів і створення альтернативних маршрутів доставки. Це дозволить зменшити ризики, пов'язані з затримками постачань та підвищенням витрат на логістику.

Значну увагу необхідно приділяти фінансовому плануванню та управлінню грошовими потоками. Підприємства повинні забезпечувати стабільний обіг коштів, створювати резерви ліквідності для покриття непередбачених витрат та підтримувати гнучкість у фінансових рішеннях. Це особливо важливо в умовах, коли доступ до кредитних ресурсів може бути обмеженим або занадто дорогим.

Таким чином, ефективне управління рентабельністю у воєнний час вимагає комплексного підходу, що охоплює стратегічне планування, оптимізацію витрат, диверсифікацію ринків та підвищення операційної ефективності. Лише такий підхід дозволить підприємствам зберегти стабільність та забезпечити подальший розвиток в умовах нестабільності та невизначеності.

Обчислення показників рентабельності фермерського господарства

Кушпіта Б.О. за 2021–2023 рр. наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Розрахунок показників рентабельності фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 рр.

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	Відхилення, (+;-)
Обсяг чистого прибутку(збитку), тис.грн.	25413,1	23588,2	7801,2	-17611,9
Рентабельність продукції,%	66,24	81,98	9,20	-57,03
Рентабельність активів,%	24,95	13,74	3,57	-21,38
Рентабельність власного капіталу,%	33,34	23,63	7,25	-26,09
Операційна рентабельність продажу,%	34,97	37,35	8,06	-26,91
Чиста рентабельність продажу,%	35,90	37,16	6,72	-29,18
Валова рентабельність продажу,%	45,81	54,67	26,97	-18,84

Аналіз рентабельності фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 роки демонструє суттєве погіршення фінансових результатів, що відображається у різкому зниженні всіх ключових показників рентабельності.

Обсяг чистого прибутку підприємства зменшився з 25413,1 тис. грн у 2021 році до 7801,2 тис. грн у 2023 році, що становить зниження на 17611,9 тис. грн. Таке різке падіння прибутковості може бути результатом як зростання витрат, так і зменшення доходів від основної діяльності. Це безпосередньо позначається на загальній рентабельності, зокрема рентабельності продукції.

Рентабельність продукції, яка показує співвідношення чистого прибутку до виручки, зменшилася з 66,24% у 2021 році до 9,20% у 2023 році, що свідчить про значне зниження ефективності виробництва. Це може вказувати на підвищення собівартості продукції або зниження цін на продукцію, що, в свою чергу, знижує конкурентоспроможність підприємства.

Рентабельність активів, яка оцінює здатність підприємства генерувати

прибуток на основі наявних активів, знизилася з 24,95% у 2021 році до 3,57% у 2023 році. Такий значний спад (-21,38%) вказує на неефективне використання активів для отримання прибутку. Підприємство інвестувало значні кошти в активи, але не змогло конвертувати їх у прибутковість, що негативно впливає на його фінансову стабільність.

Рентабельність власного капіталу зменшилася з 33,34% у 2021 році до 7,25% у 2023 році. Це падіння на 26,09% показує, що власники підприємства отримують значно менше прибутку на вкладений капітал, що може зробити підприємство менш привабливим для інвесторів та партнерів. Зниження цього показника також може бути результатом високих фінансових витрат, які знижують чистий прибуток.

Операційна рентабельність продажу, яка показує прибутковість від операційної діяльності (після вирахування операційних витрат), зменшилася з 34,97% у 2021 році до 8,06% у 2023 році. Це падіння на 26,91% може бути результатом зростання операційних витрат або падіння операційних доходів, що свідчить про зниження ефективності основної діяльності підприємства.

Чиста рентабельність продажу, яка враховує всі доходи та витрати підприємства, включаючи податки, знизилася з 35,90% у 2021 році до 6,72% у 2023 році. Це зниження на 29,18% свідчить про те, що підприємство не тільки стикається з високими операційними витратами, а й неефективно управляє своїми фінансовими ресурсами, що призводить до низької кінцевої прибутковості.

Валова рентабельність продажу, яка відображає співвідношення валового прибутку до виручки, також знизилася з 45,81% у 2021 році до 26,97% у 2023 році. Це свідчить про зростання собівартості продукції, що може бути пов'язане з підвищенням цін на матеріали, ресурси або зниженням обсягів виробництва, що збільшує собівартість кожної одиниці продукції.

Отже, всі показники рентабельності демонструють негативну динаміку за аналізований період, що вказує на погіршення фінансової стійкості та зниження ефективності діяльності фермерського господарства. Це може бути

наслідком як внутрішніх факторів (низька ефективність управління ресурсами, зростання собівартості), так і зовнішніх чинників (зміни ринкової кон'юнктури, зростання вартості матеріалів та енергоносіїв).

Для забезпечення підвищення рентабельності необхідно розробити комплексний план заходів, спрямований на оптимізацію використання ресурсів, доступних підприємству. Під час аналізу та розробки стратегій покращення рентабельності важливо враховувати вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Основними шляхами для збільшення рентабельності є зростання абсолютного обсягу прибутку та скорочення витрат на виготовлення продукції.

Існує кілька підходів до підвищення цього показника, кожен з яких передбачає різні методи реалізації. Один з популярних підходів передбачає управління трьома ключовими аспектами, що впливають на рентабельність: збільшенням швидкості товарообігу, зниженням загальної маси витрат і підвищенням норми рентабельності за рахунок збільшення вартості продукції. Ці фактори дозволяють підприємству досягати вищої ефективності використання своїх ресурсів та покращувати фінансові результати.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Забезпечення оптимальної та ефективної структури капіталу підприємства

Сучасні умови господарювання потребують дотримання певних співвідношень між власними та позиковими джерелами фінансування, оскільки це безпосередньо впливає на забезпечення необхідного рівня фінансової автономії, прибутковості та зростання ринкової вартості підприємства. Іншими словами, ефективність і результативність функціонування компанії залежать від того, наскільки раціонально використовуються її фінансові ресурси.

Оптимізація структури капіталу може бути визначена як баланс між власними та позиковими ресурсами підприємства, що дозволяє максимізувати прибутковість і рентабельність. Варто відзначити, що наразі відсутній єдиний універсальний підхід, який би дозволив підприємству визначити оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу.

Кожне підприємство змушене самотійно шукати оптимальне поєднання джерел фінансування, враховуючи особливості своєї галузі, масштаб діяльності та фінансові цілі. Водночас, постійний моніторинг структури капіталу дозволяє швидше адаптуватися до змін зовнішнього середовища та мінімізувати фінансові ризики.

Таким чином, оптимізація структури капіталу є ключовим етапом стратегічного аналізу фінансових ресурсів підприємства, що полягає у визначенні оптимального співвідношення між власним капіталом, який генерує прибуток, та позиковим, що залучається на умовах повернення. Це співвідношення дозволяє досягти максимальної ефективності функціонування підприємства.

Раціональний підхід до вибору джерел фінансування здатен суттєво

вплинути на вартість підприємства – як у бік збільшення, так і зменшення. Найбільш вигідним рішенням є забезпечення діяльності за рахунок внутрішніх ресурсів, таких як статутний капітал, виручка, чистий прибуток, амортизаційні відрахування та резервні фонди. Якщо внутрішніх коштів бракує, слід оцінити можливість залучення зовнішніх фінансових джерел, таких як кредити, випуск облігацій чи акцій. За умови незначних ризиків і прийнятних умов залучення, ці інструменти можуть стати додатковим джерелом фінансування для підприємства.

Водночас, оптимізація зовнішніх джерел фінансування потребує детального аналізу їх вартості та впливу на фінансову стійкість підприємства. Ретельний підбір кредиторів та умов залучення капіталу допоможе уникнути надмірного боргового навантаження та зберегти стабільність фінансових показників у довгостроковій перспективі.

До основних характеристик ефективно сформованої структури капіталу на підприємстві належать: динамічний розвиток компанії; безперервність виробничих процесів; висока швидкість обігу капіталу; оптимальний баланс між доходністю та ризиками, які бере на себе підприємство; перевищення рентабельності інвестованих коштів над середньозваженою вартістю капіталу; поступове збільшення ринкової вартості компанії.

Водночас, вибір джерела капіталу має як переваги, так і недоліки. Серед плюсів фінансування за рахунок власних коштів можна виділити: відносну легкість у залученні, здатність забезпечувати вищу прибутковість, більшу фінансову стійкість, підтримання платоспроможності на довготривалу перспективу, а також зниження ризику банкрутства.

Однак, варто врахувати, що надмірне покладання на власний капітал може обмежувати можливості для масштабування бізнесу через відсутність достатнього фінансового важеля. Водночас, диверсифікація джерел фінансування дозволяє підприємству бути більш гнучким у реагуванні на ринкові виклики та економічні зміни.

Водночас, використання власного капіталу має і певні недоліки, серед

яких: обмежені можливості залучення великих обсягів фінансових ресурсів та вища вартість порівняно з позиковими джерелами капіталу.

Отже, підприємство, яке орієнтується виключно на власні фінансові ресурси, досягне максимальної фінансової стабільності (коефіцієнт автономії дорівнюватиме одиниці), але водночас буде стримувати темпи свого зростання, оскільки не зможе швидко збільшити обсяг активів у періоди сприятливої ринкової кон'юнктури, а також не скористається можливостями для підвищення прибутковості на вкладений капітал.

Переваги залучення позикових коштів включають: нижчу вартість фінансування порівняно з власними ресурсами; широкий вибір джерел фінансування; здатність підвищувати фінансову рентабельність (зокрема, коефіцієнт рентабельності власного капіталу); а також збільшення фінансових можливостей та масштабів діяльності підприємства.

Проте, використання позикового капіталу супроводжується підвищенням фінансових ризиків, особливо в умовах нестабільної економіки, що може призвести до зростання боргового навантаження. Тому важливо здійснювати зважений підхід до залучення кредитних ресурсів, щоб зберегти оптимальний баланс між прибутковістю та фінансовою стійкістю підприємства.

Проте існує низка недоліків, які ускладнюють широке застосування цього типу капіталу. Серед них можна виділити: складність процесу залучення; значну залежність його вартості від змін фінансової кон'юнктури; зниження прибутковості активів на суму сплачених відсотків за користування позикою; а також підвищений ризик зниження фінансової стабільності та втрати платоспроможності.

Отже, використовуючи позиковий капітал, підприємство отримує можливість збільшити обсяги активів і розширити фінансовий потенціал свого розвитку, що позитивно впливає на рентабельність фінансової діяльності. Однак, це супроводжується підвищенням фінансових ризиків і загрозою можливого банкрутства у разі несприятливих умов.

Урахування цих ризиків вимагає ретельного планування і управління борговими зобов'язаннями, щоб мінімізувати можливі фінансові труднощі в майбутньому. Забезпечення належного контролю над борговим навантаженням дозволяє підприємству не лише зберігати фінансову стійкість, а й ефективно використовувати позикові кошти для стимулювання росту та розвитку.

Для аналізу внутрішньої структури позикового капіталу доцільно впровадити розрахунок додаткового коефіцієнта фінансування, який демонструє залежність підприємства від короткострокових фінансових зобов'язань. Цей показник визначається як співвідношення поточних пасивів до власного капіталу підприємства. Зіставлення отриманого значення з показником загального коефіцієнта фінансування дозволяє зробити висновок, що основним джерелом фінансування активів для більшості компаній стала кредиторська заборгованість. Значну частину цієї заборгованості складають так звані стійкі пасиви, до яких належать зобов'язання з податкових платежів, страхових внесків та виплат заробітної плати.

Головною причиною виникнення кредиторської заборгованості є відсутність у підприємств практиці фінансового планування, зокрема складання платіжного календаря. Однак підприємства зазвичай зацікавлені у збереженні такої заборгованості, оскільки її вартість значно нижча порівняно з банківськими кредитами чи інвестиційним капіталом, а її використання є менш ризикованим. Крім того, залучення кредиторської заборгованості сприяє скороченню тривалості фінансового циклу, що зменшує потребу у коштах для фінансування оборотного капіталу. Це пов'язано із зворотнім зв'язком між фінансовим циклом підприємства та періодом обігу кредиторської заборгованості. Вартість внутрішньої кредиторської заборгованості, у свою чергу, може бути нульовою. Проте зростання заборгованості із виплати заробітної плати має негативні наслідки для мотивації працівників та їхньої зацікавленості у досягненні цілей підприємства. Це може знижувати продуктивність та зменшувати прибуток компанії.

Водночас несвоєчасне погашення заборгованості із виплати заробітної плати може спричинити соціальну напруженість серед працівників, що здатне негативно вплинути на репутацію підприємства. Для запобігання таким ризикам важливо впроваджувати системи фінансового контролю та планування, які дозволяють забезпечити стабільність грошових потоків і дотримання зобов'язань перед персоналом.

Для розробки оптимальної структури капіталу підприємству необхідно провести детальний аналіз його складу та загальних показників діяльності, підкріпивши ці дані прогнозними розрахунками для кількох можливих сценаріїв, що враховують різні ринкові умови. З цією метою слід застосовувати спеціалізовану методику оцінки ефективності управління капіталом, яка базується на поєднанні найкращих практик та досвіду самого підприємства. Вона повинна включати аналіз показників структури капіталу, оцінку його стану та ефективності використання, а також співставлення з нормативними значеннями. Такий підхід дозволить не лише моніторити динаміку процесу управління капіталом, а й робити обґрунтовані прогнозні висновки.

Використання такої методики дає змогу оперативно реагувати на зміни ринкових умов, забезпечуючи гнучкість і стійкість фінансової стратегії підприємства. Це також сприяє ухваленню більш зважених управлінських рішень, що дозволяють підвищити конкурентоспроможність і довгострокову фінансову стабільність компанії.

Відповідно до алгоритму, запропонованого вченими [39], для фермерського господарства буде проведено розрахунок нормативного показника коефіцієнта співвідношення позикових і власних ресурсів підприємства (табл. 3.1).

Аналіз таблиці дозволяє оцінити зміни основних фінансових показників, що відображають співвідношення позичкових і власних коштів та ефективність фінансового управління.

Згідно з першим показником, частка основних засобів і необоротних активів, фінансованих за рахунок власних джерел, показує невелике коливання

в аналізованому періоді. У 2021 році цей показник становив 48,57%, зменшився до 43,76% у 2022 році, а потім трохи зріс до 48,68% у 2023 році. Загалом можна зазначити, що рівень фінансування основних засобів за рахунок власних коштів дещо коливається, але залишається високим, що свідчить про збереження фінансової стійкості підприємства. Збільшення цього показника в 2023 році може бути пов'язане з оптимізацією використання власних ресурсів, що знижує залежність від позикових коштів.

Таблиця 3.1 – Визначення нормативних значень коефіцієнта співвідношення позикових і власних коштів у фермерському господарстві Кушпіта Б.О. за 2021–2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, (+;-)
Основні засоби і необоротні активи, які фінансуються за рахунок власних джерел (у % до всього майна)	48,57	43,76	48,68	0,11
Необхідні матеріальні запаси (у % до всього майна)	37,42	41,84	28,67	-8,75
Необхідний обсяг власних коштів, %	85,99	85,60	77,35	-8,64
Граничний обсяг позикових коштів, %	14,01	14,40	22,65	8,64
Нормативний коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	0,163	0,168	0,293	0,13
Коефіцієнт фінансового левериджу (фактичне співвідношення власних та позикових коштів)	0,336	0,720	1,031	0,69

Показник, який характеризує частку матеріальних запасів у загальному майні, зазнав значних змін. У 2021 році цей показник становив 37,42%, зросла до 41,84% у 2022 році, а потім знизився до 28,67% у 2023 році. Це свідчить про те, що в 2023 році фермерське господарство здійснило значне скорочення

матеріальних запасів, можливо, через зменшення потреби у виробничих матеріалах або ефективніше управління запасами. Зменшення частки матеріальних запасів може також свідчити про зростаючу ефективність у використанні оборотних коштів.

Наступний показник, визначає необхідний обсяг власних коштів для фінансування активів підприємства. У 2021 році він становив 85,99%, у 2022 році знизився до 85,60%, а у 2023 році впав до 77,35%. Зменшення цього показника вказує на зменшення частки власних коштів, що може бути пов'язано із зростанням використання позикових коштів або зменшенням обсягів власних ресурсів. Зниження необхідного обсягу власних коштів може свідчити про більш високий рівень фінансових ризиків, адже збільшення частки позикових коштів може підвищити уразливість господарства до коливань ринку або змін у зовнішніх умовах.

Показник, що граничного обсягу позичкових коштів, є доповненням до попереднього. Якщо в 2021 році цей показник становив 14,01%, то в 2022 році він зріс до 14,40%, а в 2023 році знову зріс до 22,65%. Зростання цього показника вказує на зростання залежності від позикових коштів, що є результатом збільшення позичкових зобов'язань. Це може бути пов'язано з фінансуванням розширення або модернізації підприємства, але також збільшує фінансові ризики.

Нормативний коефіцієнт співвідношення позичкових і власних коштів показує, якою частиною позикових коштів покриваються власні кошти. У 2021 році цей коефіцієнт становив 0,163, у 2022 році він трохи збільшився до 0,168, а в 2023 році значно зріс до 0,293. Це свідчить про зростання частки позикових коштів у структурі капіталу, що може вказувати на збільшення фінансової уразливості підприємства через зростання боргового навантаження. Збільшення цього коефіцієнта також може бути сигналом про зростання інвестицій або розширення підприємства, яке потребує залучення додаткових ресурсів.

Нарешті, коефіцієнт фінансового левериджу, який відображає фактичне

співвідношення позичкових і власних коштів, показує значне зростання. У 2021 році він становив 0,336, у 2022 році зріс до 0,720, а в 2023 році досяг 1,031. Зростання цього коефіцієнта вказує на високий рівень фінансового левериджу, що свідчить про значну залежність підприємства від позикових коштів. Таке збільшення може бути як позитивним, так і негативним фактором, залежно від ефективності використання позикових коштів. Якщо позикові кошти використовуються для збільшення доходів і розвитку, то це може бути вигідним, однак високий рівень левериджу також підвищує фінансові ризики.

Таким чином, аналіз таблиці показує, що фермерське господарство Кушпіта Б.О. за період з 2021 по 2023 роки збільшило залежність від позикових коштів, що може свідчити про прагнення до розширення або модернізації, однак також підвищує фінансові ризики. Зниження частки власних коштів може свідчити про необхідність більш ефективного управління фінансами та мінімізації боргового навантаження для забезпечення стійкості підприємства в умовах змінних економічних умов.

Розрахунок нормативного коефіцієнта співвідношення позичкових і власних коштів для фермерського господарства Кушпіта Б.О. є важливим інструментом для оцінки фінансової стійкості підприємства та ефективності управління його капіталом. Цей коефіцієнт дозволяє визначити, наскільки рівень залежності від позикових коштів відповідає оптимальним нормативам, що є критичним для забезпечення фінансової безпеки господарства в умовах мінливого економічного середовища.

Нормативний коефіцієнт розраховується як співвідношення граничного обсягу позичкових коштів до необхідного обсягу власних коштів, що дозволяє оцінити, якою частиною власних ресурсів покриваються позикові зобов'язання. Відхилення цього коефіцієнта від нормативного значення є важливим індикатором змін у структурі капіталу підприємства. Якщо коефіцієнт збільшується, це свідчить про зростаючу залежність від позикових коштів, що може підвищити фінансові ризики, особливо в умовах високих процентних ставок або економічних потрясінь. У разі, коли коефіцієнт

зменшується, це може свідчити про зниження фінансового левериджу, що підвищує стійкість підприємства до зовнішніх фінансових впливів.

Для керівництва фермерського господарства розрахунок цього коефіцієнта надає важливі інструменти для вчасного виявлення відхилень у фінансовій структурі. Завдяки постійному моніторингу співвідношення позикових і власних коштів можна оперативно реагувати на зміни в структурі капіталу та вживати відповідних заходів для коригування фінансової стратегії підприємства. Виявлення зростання залежності від позикових коштів дає змогу вчасно вжити заходів для зниження боргового навантаження, таких як рефінансування боргів на більш вигідних умовах або зменшення обсягів нових позик.

Одним з важливих заходів оптимізації структури капіталу є залучення додаткових власних коштів. Це може бути здійснено через залучення інвестицій від власників або стратегічних партнерів, що дозволить зменшити залежність від зовнішнього фінансування та підвищити фінансову стійкість. Окрім цього, скорочення витрат на обслуговування боргу та ефективне управління матеріальними запасами і обіговими коштами сприятиме зниженню потреби в позикових коштах, що також позитивно вплине на загальний фінансовий стан підприємства.

Диверсифікація джерел фінансування є ще одним важливим кроком для забезпечення стабільності фінансової структури. Це може включати залучення альтернативних джерел фінансування, таких як державні програми підтримки, гранти або недорогі кредити. Окрім того, рефінансування на більш вигідних умовах дозволить знизити витрати на обслуговування боргу, що також позитивно вплине на фінансові показники господарства.

Отже, розрахунок нормативного коефіцієнта співвідношення позичкових і власних коштів є важливим інструментом для моніторингу та коригування фінансової стратегії фермерського господарства. Це дозволяє вчасно виявляти відхилення у фінансовій структурі, оцінювати ризики та впроваджувати заходи щодо оптимізації капіталу, що в кінцевому підсумку

сприяє забезпеченню стабільного та ефективного функціонування підприємства в умовах змінного економічного середовища.

Ефективною вважається така структура капіталу, яка дозволяє досягти мінімального значення середньозваженої вартості капіталу, сприяючи зростанню прибутковості підприємства. При цьому забезпечується рентабельність, що перевищує вартість залучених ресурсів, підтримується високий рівень фінансової стабільності та мінімізуються ризики діяльності.

Для формування оптимальної та ефективної структури капіталу підприємству необхідно:

- регулярно аналізувати джерела фінансування та шукати вигідніші альтернативи;
- віддавати пріоритет внутрішнім джерелам коштів;
- оптимізувати виробничі потужності шляхом скорочення збиткових ділянок;
- забезпечувати баланс між залученими ресурсами та отриманими прибутками;
- уважно оцінювати ризики, пов'язані з використанням зовнішніх фінансових ресурсів;
- збільшувати частку нематеріальних активів у капіталі, які можуть стати джерелом додаткового доходу в майбутньому;
- покращувати управлінські процеси щодо формування капіталу, що сприятиме збільшенню капіталізації компанії;
- впроваджувати систему оцінки ефективності управління капіталом.

Таким чином, постійний аналіз розміру і структури капіталу є важливою передумовою для пошуку ефективних способів його використання та формування. Підприємства, які прагнуть покращити управління своїми фінансовими ресурсами, мають змогу не лише забезпечити стабільну діяльність, а й мінімізувати витрати на фінансування, що відкриває перспективи для розвитку та зростання рентабельності.

3.2 Напрями покращення фінансового стану підприємств

У сучасних реаліях ринкової економіки обґрунтованість і ефективність управлінських рішень на рівні як окремих підприємств, так і всієї економіки значною мірою залежить від ретельного аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання. Такий аналіз виходить за межі простого розрахунку окремих фінансових коефіцієнтів, охоплюючи дослідження комплексу показників, що відображають багатогранність функціонування підприємства. Економічна нестабільність вимагає від кожного підприємства постійного пошуку нових шляхів для підвищення ефективності своєї діяльності.

У ринковій економіці кожне підприємство, функціонуючи як суб'єкт господарювання, повинно підтримувати такий рівень фінансових ресурсів, який забезпечував би йому стабільну можливість своєчасно виконувати всі фінансові зобов'язання перед діловими партнерами, державними органами, власниками та працівниками. Досягаючи реальної фінансової самостійності в умовах ринкових відносин та несучи повну економічну відповідальність за результати своєї діяльності й виконання фінансових зобов'язань, підприємства можуть забезпечити стійкість своїх фінансів лише за умови суворого дотримання принципів комерційного розрахунку. Основним із таких принципів є досягнення максимального прибутку при мінімізації витрат шляхом зіставлення витрат із отриманими результатами. Ця вимога виступає ключовою у процесі формування фінансового стану підприємства.

У сучасних економічних реаліях функціонування кожного підприємства чи організації перебуває у сфері інтересів багатьох учасників ринкових відносин, які зацікавлені у результатах його діяльності. Використовуючи доступні дані звітності та обліку, можливо здійснити аналіз фінансового стану підприємства. Ключовим інструментом для цього є економічний аналіз, що дозволяє об'єктивно оцінити як внутрішні, так і зовнішні аспекти діяльності підприємства, визначити його платоспроможність, продуктивність, рентабельність та перспективи розвитку. На основі отриманих результатів

аналізу можна приймати обґрунтовані управлінські рішення.

У економічних дослідженнях фінансовий стан підприємства трактується як комплексна характеристика його діяльності за певний період, яка відображає фактичну та потенційну спроможність забезпечувати необхідний рівень фінансових ресурсів для ведення господарської діяльності, а також здатність ефективно реалізовувати її у майбутньому [9].

Фінансовий стан підприємства представляє собою комплексну характеристику, яка інтегрує в собі численні показники його діяльності за певний проміжок часу. Вона демонструє рівень забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, ефективність їх розподілу, наявність достатніх власних оборотних коштів для своєчасного виконання фінансових зобов'язань та можливість здійснення продуктивної господарської діяльності в перспективі [27].

Фінансовий стан підприємства відображає вартісну оцінку загальних результатів його діяльності, включаючи управління фінансовими ресурсами, тобто фінансову діяльність. На його формування впливають ключові аспекти економічної діяльності, такі як рівень прибутковості, ефективність використання основних і оборотних активів, обсяг власних фінансових ресурсів, рівень платоспроможності і ліквідності.

Фінансовий стан підприємства визначається результатами його діяльності, зокрема виробничої, комерційної, фінансово-господарської. Тому для покращення цього показника доцільно проводити детальний аналіз усіх складових функціонування підприємства з метою виявлення потенційних резервів. Багато українських підприємств стикаються з проблемами незбалансованої структури капіталу та браком власних фінансових ресурсів. Одним із ключових напрямів зміцнення фінансового стану є активізація використання внутрішніх резервів підприємства.

За умови своєчасного розроблення та впровадження заходів, спрямованих на довгострокове покращення фінансового стану, підприємства можуть підвищити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та

забезпечити прибутковість. Запобігти виникненню кризових явищ у діяльності таких суб'єктів можливо лише за умови регулярного забезпечення управлінського персоналу актуальною інформацією щодо поточного рівня фінансової стійкості та здатності до розвитку на перспективу. На нашу думку, така фінансово-аналітична інформація повинна ґрунтуватися на результатах оцінки фінансового стану підприємства.

Головна ціль аналізу фінансового стану підприємства полягає в оперативному виявленні та ліквідації недоліків у фінансовій сфері, а також у прийнятті рішень для покращення фінансової стабільності та запобігання банкрутству.

Одним із ключових способів підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності підприємств є нарощування вхідних грошових потоків та скорочення вихідних. Схематичне відображення цього процесу наведено на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Напрями вдосконалення фінансового стану підприємства

Серед ключових заходів для покращення фінансово-економічного стану підприємств варто виділити зростання доходів від реалізації. Обсяг таких

доходів, у свою чергу, визначається кількістю проданих товарів та встановленою ціною за одиницю продукції.

Для збільшення обсягів продажів необхідно максимально інтенсифікувати діяльність із просування продукції підприємства, використовуючи різноманітні методи стимулювання збуту. Серед ефективних інструментів можна відзначити надання знижок клієнтам, помірне зниження цін, а також використання масової реклами. Однак універсального підходу для всіх підприємств щодо підвищення обсягів продажів не існує. Вибір конкретних заходів залежить від індивідуальних особливостей підприємства та його маркетингової стратегії. До основних внутрішніх резервів підвищення платоспроможності варто віднести зниження собівартості продукції та оптимізацію витрат.

У кожного підприємстві, в залежності від його специфіки, можуть варіюватися фактори, що впливають на собівартість продукції. До них відносяться обсяг виробництва, різноманітність номенклатури та асортименту, рівень технічного оснащення, організація виробничих процесів та умови праці, а також ціна реалізації одиниці товару. Основний спосіб зменшення собівартості полягає в економії всіх типів ресурсів, що використовуються у виробництві. Зменшення трудомісткості та підвищення продуктивності праці можливе завдяки різним методам. Найважливішими серед них є механізація та автоматизація виробничих процесів, впровадження інноваційних, високоефективних технологій, оновлення та модернізація застарілого обладнання. Вагомим чинником є також посилення вимог та застосування вхідного контролю якості сировини, що надходить від постачальників, а також матеріалів, комплектуючих і напівфабрикатів.

Одним із напрямів покращення фінансово-економічної діяльності підприємства є удосконалення управління дебіторською заборгованістю, включаючи її оптимізацію та рефінансування. Для цього важливо визначити найбільш ефективні терміни оплати та форми взаєморозрахунків із клієнтами (попередня оплата, оплата з відтермінуванням, розрахунки після поставки

продукції). Попри значний обсяг дебіторської заборгованості, обґрунтованим є надання споживачам відстрочки платежу, адже це сприяє збільшенню обсягу продажів і, відповідно, зростанню прибутковості, що особливо актуально в умовах високої конкуренції на ринку. Однак така стратегія може супроводжуватися ризиками, зокрема потребою в залученні короткострокових кредитів для покриття дебіторської заборгованості, що тягне за собою додаткові витрати [32, с. 132–138].

Основними методами рефінансування дебіторської заборгованості є факторинг, дисконтування векселів та форфейтинг. До інструментів рефінансування також належать заходи з примусового повернення боргів, включаючи подання позовів до господарського суду для стягнення заборгованості.

Варто зауважити, що універсального підходу до підвищення обсягів продажів для всіх підприємств не існує. Конкретні заходи визначаються залежно від специфіки окремого підприємства та обраної ним маркетингової стратегії.

Кожне підприємство повинно враховувати свої конкурентні переваги, ринкові умови та споживчі потреби при розробці заходів для збільшення продажів. Лише адаптивний і індивідуальний підхід дозволить досягти стабільного зростання реалізації продукції та зміцнення позицій на ринку.

Одним із ключових напрямів покращення фінансової стабільності підприємства є залучення внутрішніх резервів через реструктуризацію його активів. Цей процес охоплює заходи, спрямовані на зміну структури та складу активів балансу, а також конвертацію матеріальних і фінансових ресурсів у грошову форму. У рамках реструктуризації застосовуються такі дії: виявлення та використання прихованих резервів, реалізація зворотного лізингу, передача в оренду основних засобів, які не є повністю задіяними у виробничій діяльності, оптимізація структури оборотного капіталу, раціоналізація використання сировини та матеріалів, а також продаж окремих малорентабельних підрозділів і об'єктів основних фондів.

Ще одним важливим напрямом зміцнення фінансової стабільності є систематичне прогнозування та моніторинг фінансового стану. Для ефективного управління виробничими процесами та впливу на ключові показники господарської і фінансової діяльності необхідно постійно аналізувати актуальну інформацію про поточний стан підприємства та динаміку його змін.

Це дозволяє своєчасно виявляти потенційні ризики, приймати обґрунтовані управлінські рішення та адаптувати стратегію до мінливих умов ринку. Завдяки прогнозуванню та моніторингу підприємство може забезпечити стабільний розвиток і підвищити свою конкурентоспроможність.

На нашу думку, комплекс заходів для забезпечення економічної стійкості підприємства має включати постійний аналіз як зовнішніх, так і внутрішніх умов функціонування. Він повинен охоплювати розробку стратегій зниження зовнішніх ризиків, підготовку планів дій на випадок виникнення проблемних ситуацій, реалізацію профілактичних заходів для їх запобігання, впровадження оперативних планів реагування на кризові обставини, а також прийняття нестандартних і ризикових рішень у разі непередбачених відхилень. Важливими елементами є координація діяльності всіх залучених сторін, контроль за виконанням визначених заходів і аналіз отриманих результатів.

Лише за таких обставин можливо створити ефективну систему спостереження за кожним елементом економічної стійкості підприємства, яка дозволить здійснювати її оптимізацію з урахуванням майбутніх напрямів розвитку.

За таких обставин можна створити систему моніторингу всіх компонентів економічної стійкості підприємств, яка дозволить оптимізувати її з урахуванням майбутніх напрямів розвитку. Ця система сприятиме виявленню слабких місць і потенційних ризиків, що можуть впливати на стабільність підприємства. Крім того, її впровадження допоможе оперативно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Отже, можна стверджувати, що фінансовий стан є однією з ключових характеристик діяльності будь-якого підприємства, а пошук способів його покращення виступає важливою частиною управлінського процесу. Для зміцнення фінансового становища підприємства слід збільшувати обсяги виробництва, підвищувати ефективність праці персоналу, займати більшу частку ринку, розширювати асортимент продукції, покращувати її якість, знижувати виробничі витрати, максимально ефективно використовувати всі види ресурсів, раціонально організовувати договірні відносини з постачальниками та клієнтами, а також впроваджувати обґрунтовану цінову політику.

Для забезпечення належного фінансового стану кожного підприємства в рамках загальної системи фінансового управління важливим є розроблення та впровадження системи аналізу й оцінки фінансового стану, яка буде адаптована до специфіки діяльності підприємства на ринку, цілей його фінансової стратегії та політики, а також фінансових переконань власників. В умовах сучасної економіки основним кроком у покращенні фінансового стану вітчизняних підприємств є визначення оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом, яке дозволить мінімізувати фінансові ризики при забезпеченні максимальної прибутковості власного капіталу. Підприємства повинні регулярно, детально й у динаміці аналізувати свої фінансові показники, а на основі отриманих даних оперативно приймати відповідні управлінські рішення.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Фінансовий стан підприємства визначається як комплексний показник, що інтегрує здатність підприємства ефективно розпоряджатися фінансовими ресурсами, забезпечувати оптимальне використання активів і капіталу, стабільність грошових потоків та своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед контрагентами, водночас підтримуючи фінансову стійкість і конкурентоспроможність у динамічному ринковому середовищі.

На основі проведеного дослідження можна сформулювати такі висновки.

1. Основна діяльність фермерського господарства Кушпіта Б.О. здійснюється на досить прийнятному рівні. Так, показник чистого доходу від реалізації продукції у 2021 році склав 70795,7 тис. грн, проте у 2023 році ситуація значно покращилася – дохід зріс до 116081,7 тис. грн, що свідчить про відновлення ринків збуту та ефективну адаптацію господарства до нових умов. Загальне зростання доходу за період склало 45286,0 тис. грн. Щодо собівартості реалізованої продукції, то у 2023 році спостерігається суттєве її зростання до 84780,0 тис. грн, що на 46412,3 тис. грн більше, ніж у 2021 році. Це зростання може бути пов'язане із загальним підвищенням витрат на ресурси, добрива, паливо та логістику.

Чистий прибуток демонстрував тенденцію до скорочення. Якщо у 2021 р. він становив 25413,1 тис. грн, то у 2023 р. скоротився до 7801,2 тис. грн. Це зниження (на 17611,9 тис. грн порівняно з 2021 р.) може бути пов'язане з різким підвищенням витрат, що призвело до зниження рентабельності.

2. Оцінка фінансової звітності показала, що за період 2021-2023 рр. загальна сума майна зросла з 101836,3 тис. грн у 2021 році до 218518,8 тис. грн у 2023 році, тобто на 116682,5 тис. грн, що відповідає приросту на 214,6%. Така позитивна динаміка свідчить про розширення активів господарства, що, ймовірно, пов'язано зі збільшенням обсягів виробництва та поліпшенням фінансового становища.

Загалом, аналіз показує значне зростання як оборотних, так і необоротних активів, що свідчить про стабільне розширення ресурсної бази фермерського господарства Кушпіта Б.О. та підвищення його фінансової стійкості.

3. Аналізуючи джерела коштів фермерського господарства Кушпіта Б.О. за період 2021–2023 років, видно, що загальна сума коштів, вкладених у майно, за цей період значно зростає: з 101836,3 тис. грн у 2021 році до 218518,8 тис. грн у 2023 році. Це відповідає збільшенню на 116682,5 тис. грн або на 214,6%, що свідчить про активний розвиток господарства та підвищення його інвестиційної привабливості.

Структура джерел фінансування за цей період суттєво змінилась. У 2021 році основну частину фінансування становив власний капітал, який складав 76221,3 тис. грн, або 74,8% від загального обсягу коштів. Однак частка власного капіталу поступово зменшувалась, досягнувши 49,25% у 2023 році, хоча його абсолютна сума продовжувала зростати, досягнувши 107611,5 тис. грн у 2023 році, що на 31390,2 тис. грн більше порівняно з 2021 роком, або на 141,2%. Зменшення частки власного капіталу свідчить про те, що господарство залучало додаткові джерела фінансування, зокрема, позичені кошти та кредиторську заборгованість.

Позичені кошти вперше з'являються у структурі фінансування в 2022 році та становлять 21106,3 тис. грн, або 12,30% від загального обсягу. У 2023 році цей показник зростає до 43328,1 тис. грн, або 19,83% від усіх джерел фінансування. Це свідчить про те, що підприємство активно використовує кредитні ресурси для фінансування свого зростання. Залучення позичених коштів може бути ознакою високого рівня довіри з боку кредиторів, а також бажання господарства прискорити розвиток без надмірного використання власних ресурсів.

4. Аналіз показників ліквідності та платоспроможності фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 роки свідчить про суттєві зміни в структурі оборотних активів і поточних зобов'язань підприємства, а також

значну варіацію коефіцієнтів ліквідності, що вказує на нестабільність фінансового стану підприємства.

Аналіз ліквідності підприємства свідчить про певні позитивні зміни, зокрема зростання коефіцієнтів абсолютної та швидкої ліквідності, що вказує на покращення здатності покривати короткострокові зобов'язання. Однак значення цих показників все ще залишаються нижчими за нормативні, що свідчить про наявність ризиків у короткостроковій перспективі. Зниження коефіцієнта загальної ліквідності демонструє послаблення фінансової стійкості підприємства, незважаючи на його формальну здатність покривати поточні зобов'язання. У сукупності ці показники вказують на необхідність додаткових заходів для забезпечення стабільності ліквідності у майбутньому.

5. Оцінка показників фінансової стійкості вказує на послаблення фінансової стабільності підприємства та зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування. Значне зниження коефіцієнта автономії з 0,748 у 2021 році до 0,492 у 2023 році, що вказує на зменшення частки власного капіталу в загальній структурі фінансування та зростання залежності від позикових ресурсів. Така динаміка є негативною, оскільки підвищується ризик втрати фінансової незалежності. Падіння коефіцієнта маневреності власного капіталу демонструє обмежені можливості підприємства оперативно реагувати на фінансові виклики за рахунок власних ресурсів. Зниження коефіцієнта фінансової стабільності з 2,976 до 1,307 за цей же період підтверджує погіршення здатності підприємства підтримувати стійкість за рахунок власних коштів. Разом ці показники демонструють зростаючу залежність від зовнішніх джерел фінансування, що суттєво підвищує ризики і потребує негайних заходів для стабілізації фінансового стану.

6. Аналіз показників оборотності оборотних активів фермерського господарства виявив як позитивні, так і негативні тенденції. Зростання виручки від реалізації на 64% (з 70795,7 тис. грн до 116081,7 тис. грн) свідчить про підвищення ділової активності, однак це не супроводжується відповідним зростанням ефективності використання ресурсів. Зниження коефіцієнта

оборотності оборотних активів з 1,352 до 1,035 вказує на уповільнення обігу активів, а тривалість їх обороту зросла на 83 дні, що створює ризики для ліквідності підприємства.

Суттєве збільшення дебіторської заборгованості на 281,7% і її низька оборотність (падіння коефіцієнта з 5,078 до 2,956) свідчать про затримки у надходженні коштів від клієнтів, що негативно впливає на грошові потоки. Зростання кредиторської заборгованості на 263,8% також підтверджує залежність підприємства від короткострокових зобов'язань. Загалом, для покращення фінансової ефективності підприємству слід зосередитися на оптимізації управління дебіторською заборгованістю та скороченні часу обороту активів.

7. Оцінка показників рентабельності фермерського господарства Кушпіта Б.О. за 2021–2023 роки виявила суттєве зниження ефективності його фінансово-господарської діяльності. Чистий прибуток зменшився на 17611,9 тис. грн, що становить падіння майже втричі, і вказує на суттєве зростання витрат або зниження доходів. Рентабельність продукції зменшилася з 66,24% до 9,20%, відображаючи зростання собівартості чи зниження конкурентоспроможності продукції.

Крім того, рентабельність активів знизилася з 24,95% до 3,57%, що свідчить про неефективне використання ресурсів для генерування прибутку. Рентабельність власного капіталу впала на 26,09%, досягнувши 7,25%, що може відображати значне зростання фінансових витрат і зниження доходності для власників підприємства. Зниження операційної рентабельності продажу до 8,06% (-26,91%) демонструє проблеми з управлінням операційною діяльністю та зростанням витрат.

Загалом, зниження чистої рентабельності продажу з 35,90% до 6,72% і падіння валової рентабельності до 26,97% вказують на необхідність оптимізації собівартості продукції, покращення управління фінансами та перегляд стратегій управління доходами та витратами для відновлення фінансової стабільності.

Отже, варто зосередитися на пошуку шляхів для покращення фінансового стану. Потрібно створити дієву фінансову стратегію, яка б забезпечувала впровадження ефективної системи фінансового управління, орієнтованої на реалізацію як стратегічних, так і оперативних завдань.

На нашу думку, оптимізація структури капіталу є ключовим етапом стратегічного аналізу фінансових ресурсів підприємства, що полягає у визначенні оптимального співвідношення між власним капіталом, який генерує прибуток, та позиковим, що залучається на умовах повернення. Це співвідношення дозволяє досягти максимальної ефективності функціонування підприємства.

Відповідно, для досягнення оптимальної та ефективної структури капіталу підприємству необхідно впроваджувати комплексний підхід до управління фінансами. Це включає регулярний аналіз джерел фінансування та вибір найбільш вигідних альтернатив, акцент на використанні внутрішніх ресурсів, а також оптимізацію виробничих потужностей шляхом усунення збиткових процесів. Важливо забезпечити гармонійний баланс між залученими коштами та отриманими прибутками, враховуючи можливі ризики зовнішнього фінансування. Крім того, збільшення частки нематеріальних активів, удосконалення управління капіталом і впровадження систем оцінки його ефективності сприятимуть зміцненню фінансової стійкості підприємства та підвищенню його конкурентоспроможності.

Отже, фінансовий стан є однією з ключових характеристик діяльності будь-якого підприємства, а пошук способів його покращення виступає важливою частиною управлінського процесу. Для зміцнення фінансового становища підприємства слід збільшувати обсяги виробництва, підвищувати ефективність праці персоналу, займати більшу частку ринку, розширювати асортимент продукції, покращувати її якість, знижувати виробничі витрати, максимально ефективно використовувати всі види ресурсів, раціонально організовувати договірні відносини з постачальниками та клієнтами, а також впроваджувати обґрунтовану цінову політику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ареф'єва О., Титикало В., Ареф'єв С. Розвиток підприємства на основі комплексної вартості в контексті цифрового маркетингу. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2023. №15(30). С. 40-42.
2. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. Навчальний посібник для ВНЗ. К.: ЦУЛ, 2009. 328 с.
3. Безкровний О.В., Кулинич В.В., Зубко С.В. Удосконалення методики оцінки фінансового стану в сучасних умовах. Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики: *матеріали II Міжнародної наукової конференції*, м. Кривий Ріг, 19 січня, 2024 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2024. С. 68-69.
4. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Вид. 4-те. К.: КНЕУ, 2019. 592 с.
5. Бланк І.О. Управління фінансовими ресурсами підприємства: навч. посіб. К.: Ельга, 2011. 574 с.
6. Васечко Л. Стратегічні напрями забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2021 1(7). С. 26-40. URL: <https://doi.org/10.32750/2021-0103>.
7. Вівчар О., Кос Т. Сучасні методи оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*, 2023. (4 (116)). С. 115-119.
8. Гаватюк Л. С., Пілат А. К. Удосконалення системи управління рентабельністю як умова ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020, № С. 47-50.
9. Городинська Д. Економічна стійкість підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 10 (42). С. 141-146.
10. Громова А. Є., Крамаренко К. Є., Рудик Т. О. Аналіз фінансового стану підприємства з огляду ефективного використання фінансових ресурсів. *Молодий вчений*. 2016. № 5(32). С. 44-47.
11. Денисенко М.П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. №12. С.61-65.

12. Добровольська О., Кравченко М., Даніленко О. Фінансова звітність як елемент системи управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-34>.
13. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. Київ: Знання. 2000. 587 с.
14. Замула І.В. Аналіз фінансового стану підприємства в умовах комп'ютеризації. *Наукові записки національного університету «Острозька Академія», серія «Економіка»*. 2020. №16 (44). С. 199-208.
15. Кизим М.О., Забродський В.А., Зінченко В.А., Копчак Ю.С. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2009. 144 с.
16. Ковалевська А. В., Асєєв С. І. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2014. № 3. С. 163-169.
17. Ковальчук Н. О., Гаватюк Л. О., Єрміїчук Н. І. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича, 2019. 334 с.
18. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>.
19. Куриленко Т.П. Теоретичні аспекти визначення ділової активності. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_ekon/2015_6/6.pdf
20. Ладунка І. С., Кучеренко Є. А. Шляхи покращення фінансового стану підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка і суспільство*, 2016. № 15. С. 185-188.
21. Лахтіонова Л.А. Аналіз платоспроможності та ліквідності суб'єктів підприємницької діяльності: монографія. Київ: КНЕУ, 2010. 657 с.
22. Мних Є. В. Економічний аналіз: підручник. Мін-во освіти і науки України. Вид. 2-ге, перероб.та доп. К. : ЦНЛ, 2015. 472 с.
23. Мозолук Н. І. Методологічні основи аналізу фінансового стану підприємств агропромислового виробництва. *Вісник КПНУ імені Івана Огієнка. Економічні*

науки, 2009, 2: 325-331.

24. Мул А.О. Необхідність проведення оцінки фінансового стану підприємств. *Студентська молодь і науковий прогрес: тези доп. Міжнар. студ. наук. форуму, 02–04 жовт. 2024 р.* [Електронний ресурс]. Львів, 2024. С. 245.
25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
26. Нікіфорова Л.О., Грінчук М.К. Дослідження сутності понять ефективності менеджменту та ефективності управління. *Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2022)»*. Вінниця: ВНТУ. 2022. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/-index.php/mn/mn2022/paper/view/16191>
27. Обущак Т. Сутність фінансового стану підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 9. С. 92-100.
28. Онисько С. М., Марич П. М. Фінанси підприємств: підручник для студентів вищих закладів освіти. 2-ге видання, виправлене і доповнене. Львів: «Магнолія 2006», 2008. 367 с.
29. Подольська В. О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2011. 488с.
30. Пушкарь І.В., Кльоц А. Проблемні аспекти аналізу фінансової стійкості як критерія оцінки фінансового стану підприємства в умовах воєнного стану. *XXIV International scientific and practical conference «Modern Scientific Challenges are the Driving Force of the Development of Scientific Research»* (May 22-24, 2024) Bruges, Belgium. International Scientific Unity, 2024. P. 11-14.
31. Руденко Є.М. Застосування «золотого правила економіки» для оцінки ділової активності торговельних підприємств. *Агросвіт*. 2014. № 16. С.42-49.
32. Рудницька О., Біленька Я. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. № 639. С. 132-138.
33. Сидоренко В. Мельник Г. Контроль ділової активності за ключовими

показниками ефективності. *Економіка та держава*: Міжнар. наук. практ. журнал. К.: РПВПС НАНУ, 2017. № 10. С. 74-75.

34. Сподіна А. О., Тарасенко І. О. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2022. № 12 (131). С. 24-31.
35. Тешева Л. В., Титаренко В. В. Основні засади формування механізму управління рентабельністю підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27(2). С. 31-35.
36. Титаренко О. С. Сутнісна характеристика фінансового стану підприємства. *Науковий вісник ПУЕТ. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 54. С. 177-181.
37. Ткачук Г. Ю. Оцінка ділової активності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 13. Ч. 4. С. 88–90
38. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава : ПДАА, 2009. 406 с.
39. Фінанси підприємств: підручник / Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін.; за ред. проф. А.М. Поддєрьогін. Восьме вид. перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2013. 519 с.
40. Фінансова звітність фермерського господарства Кушпіта Б.О. Львівського району Львівської області за 2021-2023 рр.
41. Чупіс Л. В. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства : наук.-метод. вид. / за ред. д. е. н., проф. Л. В. Чупіс. Суми : Довкілля, 2001. 404 с.
42. Шкиря А. С. Напрями поліпшення фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки. *Modern problems in science*. 2022. С. 89-91.
43. Яцух О. О., Захарова Н. Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*, 2018. (29 (68), № 3), С. 173-180.